

**Misli na dijete: Zajedno za
mentalno zdravlje svakog djeteta**

uz podršku

za svako dijete

**u suradnji sa resornim
ministarstvima u BiH**

**VLADA FEDERACIJE
BOSNE I HERCEGOVINE**
FEDERALNO MINISTARSTVO
RADA I SOCIJALNE POLITIKE

BOSNA I HERCEGOVINA
Federacija Bosne i Hercegovine
Federalno Ministarstvo zdravstva

Министарство здравља и
социјалне заштите
Републике Српске

FMON
Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke

Vlada Brčko distrikta BiH
Odjel za obrazovanje

Narativni izvještaj za period 1.4.-30.6.2026.

BHIDAPA, Emerika Bluma 9A Sarajevo

Izveštaj pripremila: dr. sc. Mirela Badurina

Sadržaj

1. Uvod	2
1.1. Projektne faze	5
1.1.1. Projektna faza I – Istraživanje i definisanje zajedničkog koncepta zaštite djece u MZPSP kontekstu	5
1.1.1.1. Međufaza - validacija i prevođenje nalaza u zajedničke preporuke	6
1.1.2. Projektna faza II – Jačanje kapaciteta sistema	7
2. Metodologija FAZE II	8
2.1. Struktura i trajanje obuke: “Trauma-informirani i razvojno osjetljivi pristupi”	9
2.2. Ciljna grupa	10
2.3. Metode rada	12
2.4. Opšti cilj obuke	13
2.5. Tematski okvir obuke	14
2.6. Dinamika rada	15
2.7. Evaluacijski okvir	16
2.8. Etički aspekti evaluacije	16
3. Analiza podataka	18
3.1. Procjena efekata edukacije kroz komparaciju pretest i posttest rezultata	18
3.1.2. Ukupni efekti specijalizirane obuke (oba ciklusa, svi moduli)	19
3.2. Kvantitativna i kvalitativna analiza edukacije	22
3.2.1. Učesnici i obuhvat edukacije.....	23
3.2.2. Usklađenost planiranih i realiziranih aktivnosti.....	24
3.3. Evaluacija specijalizirane obuke	26
3.3.1 Treći ciklus.....	27
3.3.2 Četvrti ciklus.....	33
4. Ključni rezultati specijalizirane obuke u FAZI II	39
4.1. Obuhvat i struktura učesnika	40
5. Preporuke za daljnji razvoj FAZE II	41
6. Utisci učesnica i učesnika	43
7. Zaključak	45
Ključne poruke	45
8. Zahvala	46
Anex 1	47
Anex 2	48
Anex 3	49
Anex 4	50
Anex 5	50
Anex 6. – Utisci učesnika	52

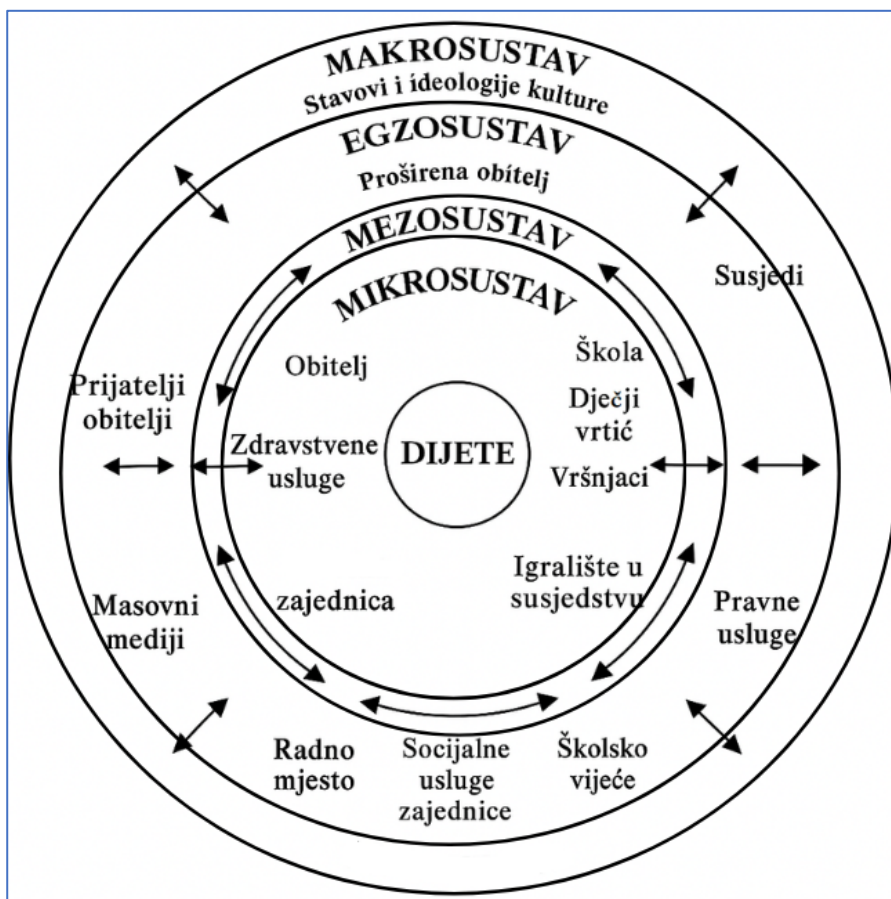
1. Uvod

Mentalno zdravlje i psihosocijalno blagostanje djece i mladih oblikuju se kroz složeno međudjelovanje individualnih, porodičnih, društvenih i institucionalnih faktora. Razvoj djeteta odvija se unutar mreže odnosa u porodici, obrazovanju, zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti te široj zajednici. Zbog toga kvalitet podrške zavisi od koordiniranog djelovanja svih sistema koji učestvuju u zaštiti i razvoju djeteta.

Savremena saznanja iz razvojne psihologije, neurobiologije i nauke o traumi potvrđuju da traumatska iskustva mogu značajno uticati na emocionalni, kognitivni, socijalni i neurobiološki razvoj djece i mladih. Posljedice traume često se manifestuju kroz promjene u ponašanju, emocionalnoj regulaciji, učenju, odnosima i osjećaju sigurnosti, zbog čega je u radu s djecom i porodicama potreban razvojno osjetljiv, trauma-informiran i interdisciplinarni pristup.

U Bosni i Hercegovini sistem zaštite djece i mentalnog zdravlja i dalje se suočava s izazovima fragmentiranosti, nedovoljno razvijene međusektorske saradnje i neujednačenih profesionalnih praksi. Stručnjaci različitih profila svakodnevno rade s djecom koja su bila izložena stresu, zanemarivanju, nasilju, gubicima ili drugim potencijalno traumatskim iskustvima, dok trauma-informirani pristupi još uvijek nisu sistemski integrirani u svakodnevni rad svih sektora. To ukazuje na potrebu za zajedničkim razumijevanjem uticaja traume na razvoj djeteta i usklađenim djelovanjem obrazovnog, zdravstvenog, socijalnog i drugih sistema zaštite.

Dodatni izazovi, uključujući dugoročne posljedice pandemije COVID-19, prirodne katastrofe poput poplava u Jablanici i Konjicu 2024. godine, kao i druge krizne i stresne životne okolnosti, dodatno su naglasili potrebu za jačanjem kapaciteta profesionalaca za primjenu trauma-informiranih i razvojno osjetljivih pristupa u okviru mentalnozdravstvene i psihosocijalne podrške (MZPSP/MHPSS).

Slika 1. Bronfenbrennerov ekološki model razvoja djeteta

U partnerstvu s UNICEF-om i uz podršku resornih ministarstava, BHIDAPA je kroz prethodne inicijative („Virtualne krizne intervencije“, „Ovdje i sada“ i „Briga o adolescentkinjama“) razvijala modele interdisciplinarnog djelovanja i potvrdila značaj koordiniranog pristupa zaštiti djece i jačanju mentalnog zdravlja. Dosadašnja iskustva pokazala su da kvalitetna podrška djeci ne zavisi samo od pojedinačnih intervencija, već i od zajedničkog profesionalnog jezika, međusektorske saradnje i kontinuiranog jačanja kompetencija stručnjaka.

FAZA I projekta „Misli na dijete – Zajedno za mentalno zdravlje svakog djeteta“ bila je usmjerena na istraživanje i definisanje zajedničkog koncepta zaštite djece u kontekstu mentalnog zdravlja i psihosocijalne podrške (MZPSP). U okviru ove faze prikupljeno je ukupno 466 upitnika, od kojih su 462 bila validna i uključena u analizu (djeca, mladi i profesionalci). Time je osigurana empirijska osnova za identifikaciju ključnih potreba, izazova i razvojnih prioriteta sistema zaštite djece u Bosni i Hercegovini.

Nalazi istraživanja dodatno su validirani kroz nacionalnu multistakeholdersku konferenciju „Misli na dijete“, koja je omogućila povezivanje istraživačkih rezultata s iskustvima stručnjaka iz prakse i oblikovanje zajedničkih preporuka za daljnji razvoj sistema.

Na tim osnovama razvijena je FAZA II projekta, usmjerena na jačanje kapaciteta profesionalaca kroz strukturirane edukacije i reflektivnu superviziju. Nakon prve specijalizirane obuke, usmjerene na podršku djeci i mladima tokom i nakon krize, drugi implementacijski segment

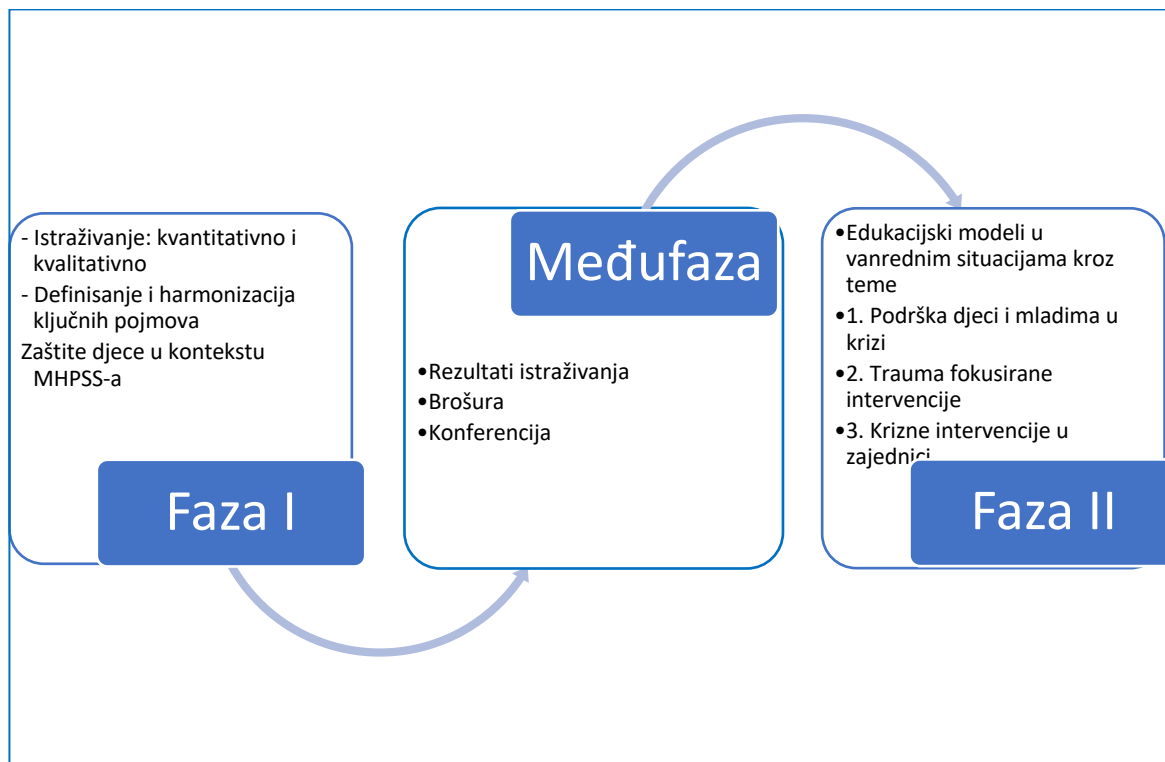

fokusiran je na razvoj trauma-informiranih i razvojno osjetljivih pristupa u radu s djecom i porodicama. Cilj ove obuke bio je unaprijediti razumijevanje neurobioloških i razvojnih posljedica traume, osnažiti stručnjake za prepoznavanje potreba djece različitih razvojnih dobi i razviti kompetencije za planiranje sigurnih, razvojno primjerenih i trauma-informiranih intervencija u okviru MZPSP sistema.

1.1. Projektne faze

Projekat „Misli na dijete – Zajedno za mentalno zdravlje svakog djeteta“ strukturiran je kroz dvije glavne projektne faze, uz međufazu koja povezuje istraživačke nalaze s aktivnostima usmjerenim na jačanje kapaciteta sistema.

Grafikon 1. Projektne faze

1.1.1. Projektna faza I – Istraživanje i definisanje zajedničkog koncepta zaštite djece u MZPSP kontekstu

Projektna faza I obuhvatila je pripremne i istraživačke aktivnosti usmjerene na uspostavljanje zajedničkog, multisektorskog razumijevanja zaštite djece u kontekstu mentalnog zdravlja i psihosocijalne podrške (MZPSP).

Na početku FAZE I, nadležna ministarstva u Republici Srpskoj, Federaciji Bosne i Hercegovine i Brčko Distriktu informisana su o projektu „Misli na dijete“, te su pribavljene potrebne saglasnosti za njegovu implementaciju. Paralelno s tim, razvijeni su istraživački alati, uključujući kvantitativne upitnike i vodiče za fokus grupe, namijenjene profesionalcima iz sektora obrazovanja, zdravstvene i socijalne zaštite, kao i djeci i mladima na području Bosne i Hercegovine.

Poseban fokus FAZE I bio je na definisanju i usklađivanju ključnih pojmova relevantnih za zaštitu djece u MZPSP kontekstu, u skladu sa strateškim prioritetima UNICEF-a koji naglašavaju potrebu za zajedničkim, koordiniranim i multisektorskim pristupima u radu s djecom i porodicama.

Istraživačke aktivnosti FAZE I provedene su u periodu juli – oktobar 2025. godine, a obuhvatile su kombinaciju kvalitativnih i kvantitativnih metoda. Ukupno je prikupljeno 466 upitnika, od kojih su 462 bila validna (182 djece i mladih te 280 profesionalaca), čime je osigurana snažna empirijska osnova za analizu potreba, izazova i postojećih praksi u sistemu zaštite djece u Bosni i Hercegovini.

1.1.1.1. Međufaza - validacija i prevođenje nalaza u zajedničke preporuke

Na osnovu nalaza FAZE I realizirana je međufaza, s ciljem da se istraživački rezultati dodatno provjere, povežu s praksom i prevedu u preporuke primjenjive za daljnji razvoj sistema.

Međufaza je obuhvatila:

- validaciju nalaza kroz stručni i participativni dijalog,
- sintezu rezultata u formate primjenjive za praksu i javne politike,
- uspostavljanje zajedničkog razumijevanja zaštite djece u okviru MZPSP pristupa.

Ključni mehanizam validacije bila je nacionalna konferencija „Misli na dijete“, održana 18. decembra 2025. godine u Sarajevu, koja je okupila 83 učesnika iz različitih sektora.

Diskusije tokom konferencije potvrdile su potrebu za jačanjem međusektorske saradnje, jasnijim definisanjem uloga i procedura, sistemskim pristupom mentalnom zdravlju djece i mladih te razvojem zajedničkih standarda mentalnozdravstvene i psihosocijalne podrške.

Na ovaj način, međufaza je predstavljala ključnu vezu između istraživanja u FAZI I i provođenje edukacijskih aktivnosti u okviru FAZE II.

1.1.2. Projektna faza II – Jačanje kapaciteta sistema

Druga faza projekta, planirana za 2026. godinu, usmjerena je na sistemsko jačanje kompetencija profesionalaca koji rade s djecom, mladima i porodicama kroz razvoj specijaliziranih edukacija, refleksivne supervizije i unapređenje međusektorske saradnje.

FAZA II uključuje:

- razvoj i implementaciju specijaliziranih edukacijskih programa,
- jačanje profesionalnih kompetencija u području mentalnog zdravlja i psihosocijalne podrške,
- unapređenje međusektorske saradnje,
- razvoj i primjenu trauma-informiranih i razvojno osjetljivih pristupa u radu s djecom i porodicama.

Ove aktivnosti usklađene su s UNICEF-ovim MZPSP smjernicama, principom „Do No Harm“, Konvencijom o pravima djeteta, nacionalnim prioritetima u oblasti smanjenja rizika od katastrofa (DRR) i savremenim principima trauma-informirane prakse.

FAZA II istovremeno podržava procese deinstitucionalizacije i jačanja porodično usmjerene zaštite djece kroz razvoj kompetencija profesionalaca i unapređenje institucionalnih odgovora.

Polazeći od nalaza FAZE I i preporuka oblikovanih tokom međufaze, FAZA II predstavlja direktan odgovor na identificirane potrebe sistema zaštite djece u Bosni i Hercegovini.

U tom kontekstu razvijen je strukturirani edukacijski program usmjeren na:

- jačanje praktičnih kompetencija profesionalaca
- razvoj profesionalnih kompetencija,
- unapređenje razvojno osjetljivih intervencija,
- jačanje koordiniranog međusektorskog odgovora,
- osiguravanje pravovremene, sigurne i kvalitetne podrške djeci, mladima i porodicama.

Prvi implementacijski segment FAZE II realiziran je kroz specijaliziranu obuku „**Podrška djeci i mladima tokom i nakon krize**“, usmjerenu na razvoj osnovnih kompetencija za pružanje mentalnozdravstvene i psihosocijalne podrške u kriznim situacijama.

Drugi implementacijski segment FAZE II, koji je predmet ovog izvještaja, realiziran je kroz specijaliziranu obuku „**Trauma-informirani i razvojno osjetljivi pristupi**“. Ova obuka predstavlja logičan nastavak prethodnog edukacijskog segmenta i usmjerena je na produblivanje razumijevanja neurobioloških i razvojnih posljedica traume, razvoj trauma-informiranih kompetencija i unapređenje profesionalne prakse kroz primjenu razvojno osjetljivih intervencija u radu s djecom, mladima i njihovim porodicama.

2. Metodologija FAZE II

FAZA II projekta „Misli na dijete – Zajedno za mentalno zdravlje svakog djeteta“ zasniva se na integrativnom pristupu koji povezuje savremena naučna saznanja, praktične profesionalne vještine i refleksivno učenje s ciljem jačanja kapaciteta stručnjaka za pružanje mentalnozdravstvene i psihosocijalne podrške (MZPSP) djeci, mladima i njihovim porodicama. Metodologija programa usklađena je s UNICEF-ovim MZPSP smjernicama, principima trauma-informirane i razvojno osjetljive prakse, Konvencijom o pravima djeteta te principom „Do No Harm“.

Drugi edukacijski segment FAZE II bio je usmjeren na razvoj trauma-informiranih i razvojno osjetljivih kompetencija stručnjaka, polazeći od razumijevanja da kvalitet podrške djeci zavisi od sposobnosti profesionalaca da prepoznaju posljedice traumatskih iskustava, razumiju njihov uticaj na razvoj te planiraju sigurne, razvojno primjerene i na dijete usmjerene intervencije.

Slika 2. Područja obuhvaćena Specijaliziranom obukom

2.1. Struktura i trajanje obuke: “Trauma-informirani i razvojno osjetljivi pristupi”

Program edukacije razvijen je na osnovu nalaza FAZE I projekta, preporuka učesnika prethodne specijalizirane obuke, savremenih spoznaja iz razvojne psihologije, neurobiologije traume i teorije privrženosti, kao i međunarodnih smjernica u području mentalnog zdravlja i psihosocijalne podrške (MHPSS).

Program je strukturiran kroz pet međusobno povezanih modula. Moduli prate logičan razvojni slijed – od razumijevanja neurobioloških i razvojnih posljedica traume do integracije trauma-informiranih principa u svakodnevni profesionalni rad.

Modul 1: Razumijevanje traume kod djece i mladih – neurobiološka i razvojna perspektiva

Modul 2: Trauma-informirani pristup u praksi – sigurnost, povjerenje i odnos kao temelj podrške

Modul 3: Regulacija i ko-regulacija u radu s djecom – kako odnos utiče na emocionalnu i tjelesnu regulaciju

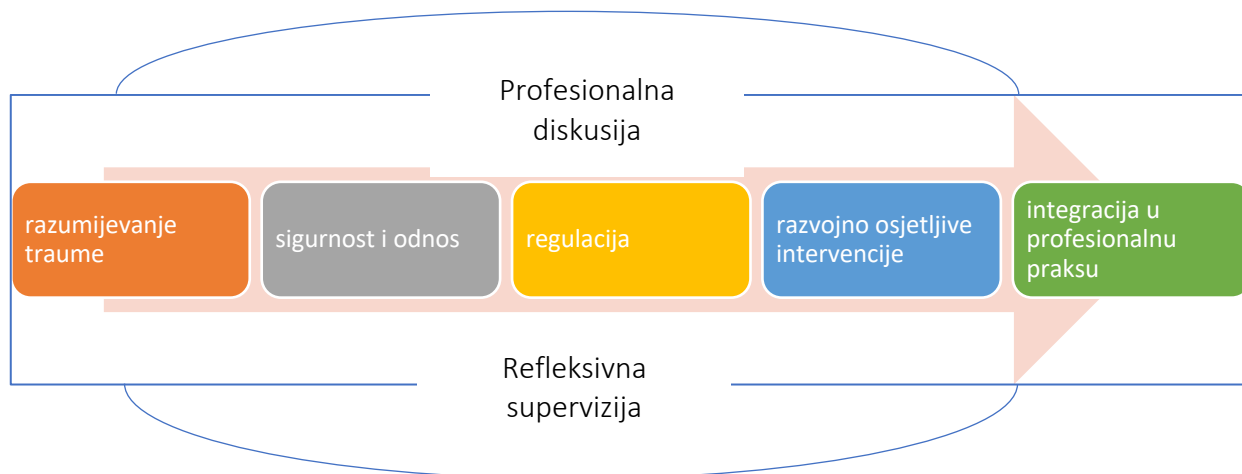
Modul 4: Razvojno osjetljiv pristup kroz prizmu traume – razumijevanje razvojnih potreba djece različitih uzrasta

Modul 5: Integracija trauma-informiranog pristupa u radu i sistemu – stručnjak kao alat: odnos, granice i refleksivna praksa

Obuka je realizirana kroz dva edukacijska ciklusa primjenom kombinacije interaktivnih predavanja, rada u malim grupama, analize studija slučaja, praktičnih i iskustvenih vježbi te refleksivnih diskusija i razmjene profesionalnih iskustava.

Poseban metodološki segment predstavljala je refleksivna supervizija, koja je učesnicima omogućila povezivanje teorijskih sadržaja s profesionalnom praksom, analizu konkretnih slučajeva i razvoj trauma-informiranog načina razmišljanja i djelovanja.

Moduli prate razvojnu logiku:

Grafikon 3. Logika modula

Ukupno trajanje obuke po ciklusu iznosilo je 40 sati edukacije i 10 sati refleksivne supervizije, čime je osiguran kontinuitet učenja, razvoj praktičnih kompetencija i integracija stečenih znanja u profesionalni rad.

Specijalizirana obuka realizirana je u periodu 23. aprila – 25. juna 2026. godine, kroz dva edukacijska ciklusa (Grupa 1 i Grupa 2), sa ukupno deset realiziranih modula.

Svi edukacijski materijali, prezentacije i dodatni stručni resursi bili su dostupni učesnicima putem online platforme BHIDAPA, čime je osigurana kontinuirana podrška procesu učenja i primjeni stečenih znanja u profesionalnoj praksi.

2.2. Ciljna grupa

Specijalizirana obuka bila je namijenjena stručnjacima iz sistema socijalne zaštite, zdravstva i odgojno-obrazovnog sektora koji u okviru svojih profesionalnih uloga pružaju mentalnozdravstvenu i psihosocijalnu podršku (MZPSP) djeci, mladima i njihovim porodicama.

Multisektorski sastav učesnika omogućio je razmjenu profesionalnih iskustava, razvoj zajedničkog razumijevanja trauma-informiranih i razvojno osjetljivih pristupa te jačanje saradnje između sistema uključenih u zaštitu djece.

U okviru dva edukacijska ciklusa program je obuhvatio stručnjake iz:

- sistema socijalne zaštite (50,3%),
- odgojno-obrazovnog sektora (31,0%),
- zdravstvenog sektora (17,7%),
- organizacija civilnog društva (1,0%).

Program je istovremeno povezoao dva nivoa mentalnozdravstvene i psihosocijalne podrške (MZPSP):

- 1) *Nespecijalizirana (nivo 1) podrška*: stručni i drugi profesionalci (nastavnici, pedagozi, socijalni radnici, zdravstveni radnici, omladinski radnici, savjetnici na linijama pomoći i drugi) koji nisu specijalisti za mentalno zdravlje, ali u okviru svojih profesionalnih uloga pružaju strukturiranu psihosocijalnu podršku djeci, mladima i porodicama u skladu sa MZPSP principima.
- 2) *Specijalizirane (nivo 2) MZPSP usluge*: psiholozi, psihijatri, psihoterapeuti i drugi stručnjaci te specijalizirane ustanove i službe koje pružaju psihološku, psihoterapijsku i psihijatrijsku podršku djeci, mladima i njihovim porodicama.

Slika 4. Sektori uključeni u obuku

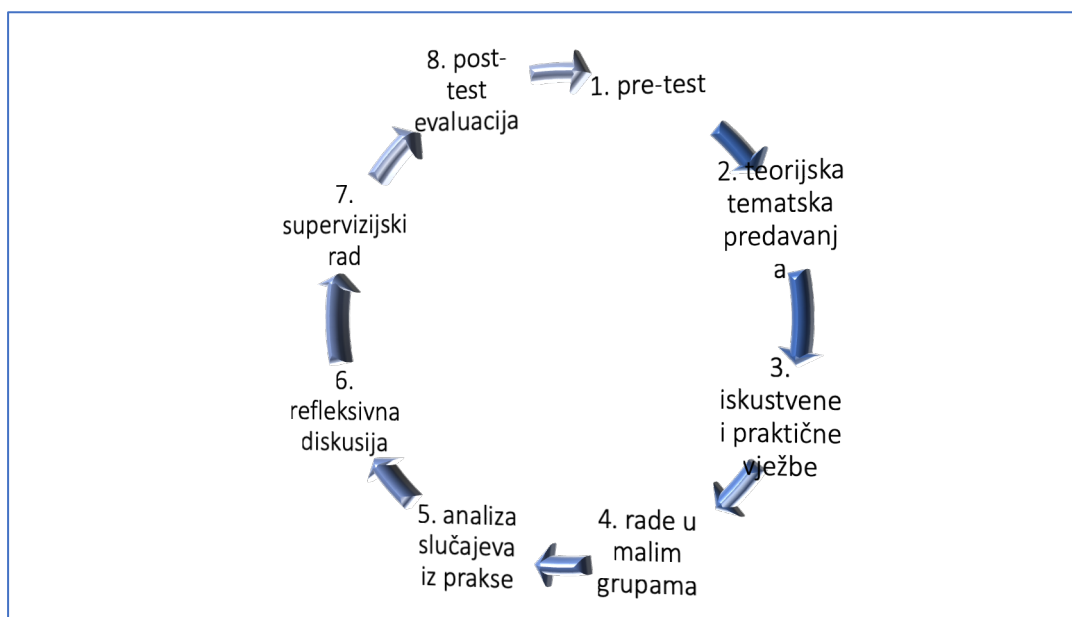
Povezivanjem ova dva nivoa podrške edukacija je doprinijela razvoju zajedničkog trauma-informiranog jezika među stručnjacima različitih sektora, boljem razumijevanju profesionalnih uloga i unapređenju koordinacije u pružanju razvojno osjetljive podrške djeci i porodicama.

Na taj način dodatno su ojačani međusektorska saradnja, koordinacija između institucija i kontinuitet mentalnozdravstvene i psihosocijalne podrške djeci i mladima.

2.3. Metode rada

Specijalizirana obuka realizirana je primjenom interaktivne metodologije koja objedinjuje savremena naučna saznanja, iskustveno učenje i reflektivnu profesionalnu praksu. Metode rada osmišljene su s ciljem razvoja trauma-informiranih kompetencija i njihove neposredne primjene u svakodnevnom radu s djecom, mladima i porodicama.

Program je uključivao osam međusobno povezanih nastavnih jedinica koje su kombinovale teorijska predavanja, analizu studija slučaja, praktične i iskustvene vježbe, grupni rad, reflektivne diskusije i superviziju.

Grafikon 4. Interaktivne jedinice obuke

Ovakav metodološki pristup omogućio je:

1. povezivanje savremenih teorijskih spoznaja o traumi s profesionalnom praksom,
2. razvoj trauma-informiranih i razvojno osjetljivih profesionalnih kompetencija,
3. jačanje reflektivnog kapaciteta profesionalaca i razumijevanja vlastite uloge u procesu oporavka djeteta,
4. razvoj zajedničkog profesionalnog jezika među stručnjacima različitih sektora,
5. unapređenje primjene stečenih znanja kroz analizu slučajeva, iskustveno učenje i reflektivnu superviziju.

Svi edukacijski materijali bili su dostupni putem [elektronske biblioteke BHIDAPA](#), čime je učesnicima omogućena kontinuirana dostupnost stručnih resursa i podrška daljnjem profesionalnom razvoju.

2.4. Opšti cilj obuke

Opšti cilj obuke bio je osnažiti stručnjake da razviju trauma-informirani i razvojno osjetljiv pristup u radu s djecom, mladima i porodicama kroz bolje razumijevanje neurobioloških, emocionalnih i razvojnih posljedica traumatskih iskustava te primjenu sigurnih, etičkih i razvojno primjerenih intervencija u okviru mentalnozdravstvene i psihosocijalne podrške (MZPSP).

Posebni ciljevi obuke bili su da učesnici:

- unaprijede razumijevanje uticaja traumatskih iskustava na razvoj djece i mladih;
- razviju kompetencije za primjenu trauma-informiranih i razvojno osjetljivih pristupa u profesionalnoj praksi;
- osnaže vještine planiranja sigurnih, etičkih i razvojno primjerenih intervencija;
- unaprijede refleksivne kompetencije i profesionalnu otpornost kroz supervizijski rad;
- ojačaju međusektorsku saradnju i razviju zajednički pristup u pružanju MZPSP podrške.

Poseban naglasak stavljen je na razvoj koordiniranog, etičkog i na dijete usmjerenog sistema podrške kroz jačanje saradnje između obrazovnog, zdravstvenog, socijalnog i pravosudnog sektora.

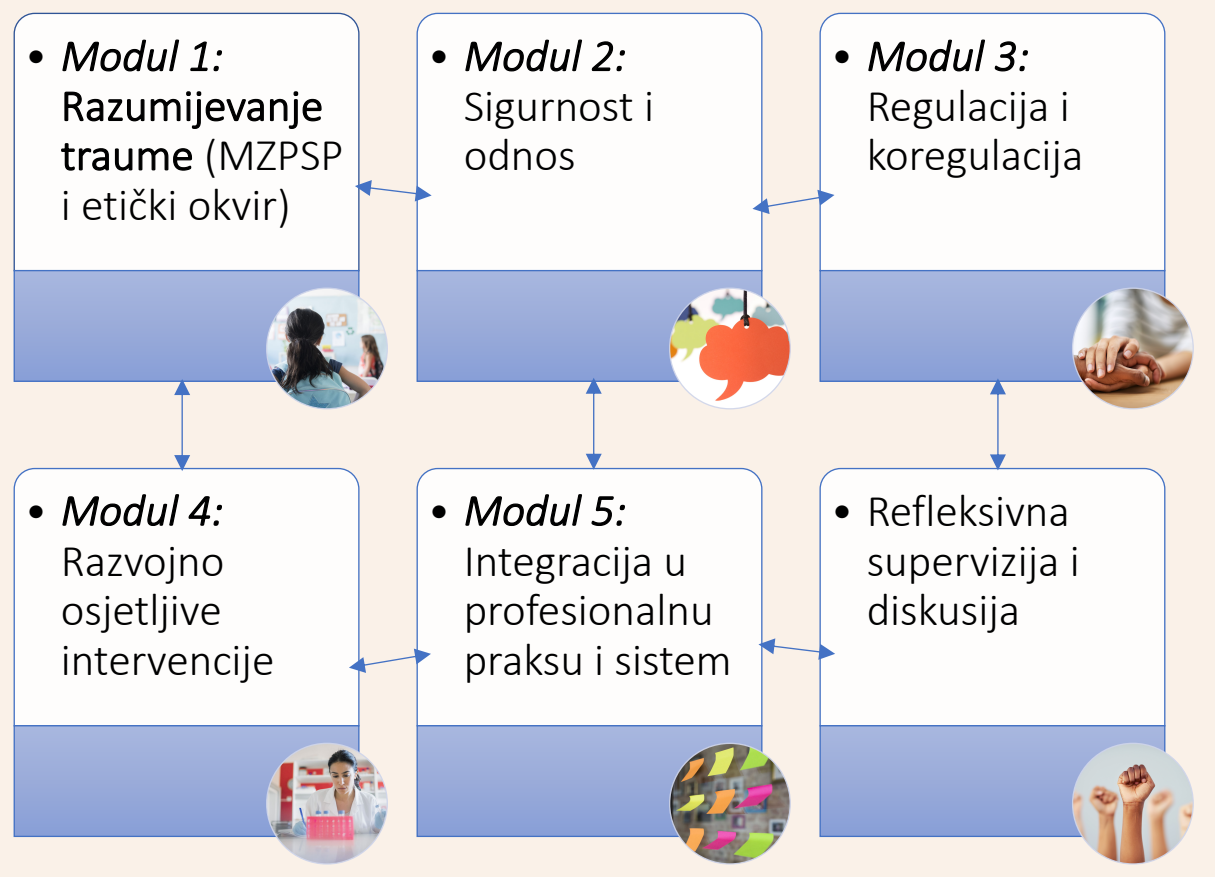
2.5. Tematski okvir obuke

Tematski okvir specijalizirane obuke osmišljen je tako da učesnicima omogući postupno usvajanje znanja i razvoj profesionalnih kompetencija kroz logičan slijed sadržaja – od razumijevanja uticaja traumatskih iskustava na razvoj djeteta do primjene trauma-informiranih i razvojno osjetljivih pristupa u svakodnevnoj profesionalnoj praksi.

Program je obuhvatio ključne oblasti koje uključuju razumijevanje neurobioloških i razvojnih posljedica traume, izgradnju sigurnosti i odnosa povjerenja, razvoj vještina regulacije i ko-regulacije, prepoznavanje razvojnih potreba djece različitih uzrasta te integraciju trauma-informiranih principa u rad stručnjaka i funkcionisanje sistema.

Na ovaj način edukacija je učesnicima omogućila da stečena teorijska znanja povežu s praktičnim iskustvima te ih primijene u planiranju razvojno primjerenih intervencija usmjerenih na potrebe djece, mladih i njihovih porodica.

Tematski okvir obuke prikazuje povezanost modula, refleksivne supervizije i profesionalne diskusije u razvoju MZPSP kompetencija.

Slika 5. Tematski okvir modula

2.6. Dinamika rada

Specijalizirana obuka realizirana je kroz pet međusobno povezanih tematskih modula u okviru dva edukacijska ciklusa. Svaki modul kombinovao je teorijska predavanja, praktične vježbe, analizu studija slučaja, grupni rad i refleksivnu superviziju, omogućavajući učesnicima postepeno razvijanje trauma-informiranih i razvojno osjetljivih profesionalnih kompetencija.

Ukupno trajanje programa po ciklusu iznosilo je 40 sati edukacije i 10 sati refleksivne supervizije, čime je osiguran kontinuitet učenja, povezivanje teorijskih sadržaja s profesionalnom praksom i razvoj refleksivnih kompetencija stručnjaka.

Datum modula	Tema Modula	Dinamika rada Modula	Cilji Modula	Trajanje
A 1.1.				
Modul 1. G1 23.04.2026. G2 28.05.2026.	Razumijevanje traume kod djece i mladih - Neurobiološka i razvojna perspektiva - od iskustva do uticaja na razvoj	<ul style="list-style-type: none"> Uvodni round Provjera početnog znanja o temi modula - <i>PriTest</i> Teoretski dio Vježbe: Rad u malim grupama (<i>praktičan rad</i>) Rad u velikoj grupi (<i>razmjena iskustva iz malih grupa i novi usidi, pitanja i diskusija</i>) Provjera usvojenog znanja (<i>vještina - PostTest</i>) Završni round Refleksivna grupna supervizija 	<ul style="list-style-type: none"> Razumjeti razliku između izloženosti traumi, traumatskih reakcija i poremećaja povezanih s traumom Razviti razumijevanje traume kroz neurobiološku i razvojnu perspektivu Prepoznati uticaj traume na emocije, ponašanje, odnose i razvoj Razlikovati ponašanje kao problem od ponašanja kao komunikacije potrebe Prepoznati adaptivne trauma-odgovore Uvažiti faktore rizika i zaštite (porodica, podrška, kontekst) Jačati trauma-informiran pristup Supervizija 13:30-15:00 	9-15:00h 8 sati
Modul 2. G1 30.04.2026. G2 04.06.2026.	Trauma-informirani pristup u praksi - Sigurnost, povjerenje i odnos kao temelj podrške	<ul style="list-style-type: none"> Uvodni round Provjera početnog znanja o temi modula - <i>PriTest</i> Teoretski dio Vježbe: Rad u malim grupama (<i>praktičan rad</i>) Rad u velikoj grupi (<i>razmjena iskustva iz malih grupa i novi usidi, pitanja i diskusija</i>) Provjera usvojenog znanja (<i>vještina - PostTest</i>) Završni round Refleksivna grupna supervizija 	<ul style="list-style-type: none"> Razumjeti principe trauma-informiranog pristupa Razviti sigurno i predvidivo okruženje za dijete Razumjeti odnos kao ključni regulatorni factor Prepoznati retraumatizirajuće prakse Jačati refleksivne vještine Razumjeti uloga roditelja/iskrbnika u oporavku djeteta Primijeniti trauma-informirani pristup u praksi Supervizija 13:30-15:00 	9-15:00h 8 sati
Modul 3. G1 07.05.2026. G2 11.06.2026.	Regulacija i ko-regulacija u radu s djecom i mladima - Kako odnos utiče na emocionalnu i tjelesnu regulaciju	<ul style="list-style-type: none"> Uvodni round Provjera početnog znanja o temi modula - <i>PriTest</i> Teoretski dio Vježbe: Rad u malim grupama (<i>praktičan rad</i>) Rad u velikoj grupi (<i>razmjena iskustva iz malih grupa i novi usidi, pitanja i diskusija</i>) Provjera usvojenog znanja (<i>vještina - PostTest</i>) Završni round Refleksivna grupna supervizija 	<ul style="list-style-type: none"> Razumjeti povezanost traume i nervnog sistema Prepoznati disregulaciju i disocijaciju Razlikovati samoregulaciju i ko-regulaciju Razviti kapacitet stručnjaka kao regulatora Primijeniti razvojno prilagođene strategije regulacije Razumjeti osnovnu logiku faznih trauma-fokusiranih pristupa (TF-CBT) i njihovu relevantnost za podršku i upućivanje Jačati sigurnu komunikaciju s djecom Supervizija 13:30-15:00 	9-15:00h 8 sati
Modul 4. G1 14.05.2026. G2 18.06.2026.	Razvojno osjetljiv pristup kroz prizmu traume - Kako trauma izgleda u različitim razvojnim fazama	<ul style="list-style-type: none"> Uvodni round Provjera početnog znanja o temi modula - <i>PriTest</i> Teoretski dio Vježbe: Rad u malim grupama (<i>praktičan rad</i>) Rad u velikoj grupi (<i>razmjena iskustva iz malih grupa i novi usidi, pitanja i diskusija</i>) Provjera usvojenog znanja (<i>vještina - PostTest</i>) Završni round Refleksivna grupna supervizija 	<ul style="list-style-type: none"> Razumjeti uticaj traume kroz razvojne faze Prepoznati razvojno specifične reakcije Razlikovati razvojna i trauma-uvjetovana ponašanja Prepoznati konceptne distorzije (fiksna stana, neovjerenje) Razumjeti značenje traumatskog iskustva za dijete Prilagoditi komunikaciju i podršku uzrastu Jačati razvoj identiteta i sigurnosti Supervizija 13:30-15:00 	9-15:00h 8 sati
A 1.1.				
Modul 5. G1 21.5.2026. G2 25.06.2026.	Integracija trauma-informiranog pristupa u radu i sistemu - Stručnjak kao alat: odnos, granice i refleksivna praksa	<ul style="list-style-type: none"> Uvodni round Provjera početnog znanja o temi modula - <i>PriTest</i> Teoretski dio Vježbe: Rad u malim grupama (<i>praktičan rad</i>) Rad u velikoj grupi (<i>razmjena iskustva iz malih grupa i novi usidi, pitanja i diskusija</i>) Provjera usvojenog znanja (<i>vještina - PostTest</i>) Završni round Refleksivna grupna supervizija 	<ul style="list-style-type: none"> Razumjeti ulogu stručnjaka u oporavku djeteta Razviti siguran i stabilan odnos s djetetom Prepoznati uticaj profesionalnih reakcija Razumjeti važnost uključivanja roditelja i sistema Razlikovati nivoje podrške i upućivanja Procijeniti sigurnost i granice intervencija Prepoznati sekundarnu traumatizaciju i sagorijevanje Razviti refleksivnu praksu Integrirati trauma-informirani pristup u svakodnevni rad MZPSP Supervizija 13:30-15:00 	9-15:00h 8 sati

Tabela 1. Dinamika modula i tema - Ukupno: 40 sati specijalizirane obuke (10 sati refleksivne supervizije)

2.7. Evaluacijski okvir

Efekte specijalizirane obuke procijenjeni su primjenom kombinovanog evaluacijskog pristupa koji je omogućio praćenje promjena u znanju, profesionalnim kompetencijama i percepciji primjenjivosti trauma-informiranih i razvojno osjetljivih pristupa u svakodnevnom radu.

Evaluacija je obuhvatila:

- pretest i posttest upitnike za procjenu promjene nivoa znanja,
- kvantitativnu procjenu zadovoljstva sadržajem, organizacijom i metodologijom obuke,
- kvalitativnu analizu otvorenih odgovora učesnika o profesionalnim iskustvima i mogućnostima primjene stečenih znanja.

Ovakav evaluacijski pristup omogućio je sveobuhvatno sagledavanje efekata edukacije, uključujući razvoj trauma-informiranih kompetencija, profesionalne sigurnosti, refleksivnog kapaciteta i spremnosti za primjenu razvojno osjetljivih intervencija u radu s djecom, mladima i porodicama.

Metodologija FAZE II u potpunosti je usklađena sa principima mentalnozdravstvene i psihosocijalne podrške (MZPSP), uključujući:

- princip „Do No Harm“,
- participaciju djece i mladih,
- jačanje lokalnih kapaciteta,
- interdisciplinarnu i međusektorsku saradnju,
- prevenciju, ranu intervenciju i kontinuitet podrške,
- principe trauma-informirane i razvojno osjetljive prakse.

Program je realiziran u skladu s Konvencijom o pravima djeteta, UNICEF-ovim MZPSP smjernicama, Sarajevskom deklaracijom te principima zaštite privatnosti i povjerljivosti podataka.

2.8. Etički aspekti evaluacije

Evaluacija je provedena u skladu s važećim etičkim standardima za istraživanja i evaluaciju edukacijskih programa, uz puno poštivanje prava učesnika i zaštitu njihovih podataka.

Tokom evaluacijskog procesa osigurani su:

- ⇒ informirani pristanak svih učesnika,
- ⇒ jasno definisana svrha evaluacije i prava učesnika,
- ⇒ zaštita privatnosti i povjerljivosti podataka,
- ⇒ primjena principa „Do No Harm“,

⇒ odgovorno korištenje i anonimizacija svih prikupljenih podataka.

Svi podaci prikupljeni su i obrađivani u anonimiziranom obliku korištenjem alata Google Forms i Zoom Poll, čime je osigurana pouzdanost podataka, zaštita identiteta učesnika i usklađenost sa standardima etičkog postupanja.

3. Analiza podataka

Analiza podataka provedena je kroz dvije međusobno povezane komponente:

1. **Kvalitativna analiza** primjenom tematske analize otvorenih odgovora učesnika, s ciljem identifikacije dominantnih obrazaca, iskustava i profesionalnih promjena nastalih tokom edukacije.
2. **Kvantitativna analiza** korištenjem deskriptivne statistike radi prikaza promjena u rezultatima pretest i posttest mjerenja, procjene zadovoljstva učesnika te analize trendova relevantnih za razvoj trauma-informiranih kompetencija u okviru MZPSP sistema.

Integracijom kvalitativnih i kvantitativnih nalaza omogućeno je sveobuhvatno razumijevanje efekata edukacije, identifikacija područja najvećeg profesionalnog napretka te prepoznavanje dobrih praksi koje predstavljaju osnovu za daljnji razvoj projektnih aktivnosti.

3.1. Procjena efekata edukacije kroz komparaciju pretest i posttest rezultata

Efekti specijalizirane obuke procijenjeni su komparacijom rezultata pretest i posttest mjerenja za svih pet tematskih modula realiziranih u oba edukacijska ciklusa.

Rezultati pokazuju konzistentan i značajan porast nivoa znanja kroz sve module, potvrđujući efikasnost edukacijskog modela zasnovanog na progresivnom učenju, reflektivnoj superviziji i kontinuiranom povezivanju teorijskih sadržaja sa profesionalnom praksom.

Početni nivo znanja učesnika kretao se u rasponu od približno 44% do 52%, dok su rezultati ostvareni nakon završetka edukacije iznosili između 86% i 89%. Ukupan porast nivoa znanja iznosio je približno 40%, što ukazuje na značajan edukacijski efekat programa.

Posebno značajan napredak ostvaren je u razumijevanju neurobioloških posljedica traume, razvojno osjetljivih intervencija te primjene regulacije i ko-regulacije u radu s djecom i porodicama.

Modul 1. Razumijevanje traume kod djece i mladih – neurobiološka i razvojna perspektiva

PRE: 46% → POST: 82%

Rezultati pokazuju najveći napredak u razumijevanju neurobioloških osnova traume i njenog uticaja na cjelokupni razvoj djeteta. Učesnici su razvili bolje razumijevanje povezanosti traumatskih iskustava, razvoja nervnog sistema i ponašanja djece, što predstavlja osnovu trauma-informiranog pristupa.

Modul 2. Trauma-informirani pristup u praksi – sigurnost, povjerenje i odnos kao temelj podrške

PRE: 48% → POST: 88%

Učesnici su unaprijedili razumijevanje principa sigurnosti, povjerenja i odnosa kao temeljnih elemenata oporavka djece i mladih nakon traumatskih iskustava te razvili veći osjećaj profesionalne sigurnosti u planiranju intervencija.

Modul 3. Regulacija i ko-regulacija u radu s djecom

PRE: 52% → POST: 89%

Ostvaren je napredak u razumijevanju procesa emocionalne regulacije i ko-regulacije te njihove primjene u svakodnevnom radu s djecom, mladima i porodicama. Učesnici su posebno isticali primjenjivost ovih sadržaja u obrazovnom, zdravstvenom i socijalnom sektoru.

Modul 4. Razvojno osjetljiv pristup kroz prizmu traume

PRE: 44% → POST: 86%

Ovaj modul ostvario je jedan od najvećih profesionalnih pomaka tokom edukacije. Učesnici su razvili dublje razumijevanje načina na koji se posljedice traume manifestuju u različitim razvojnim fazama te kako planirati razvojno primjerene i trauma-informirane intervencije.

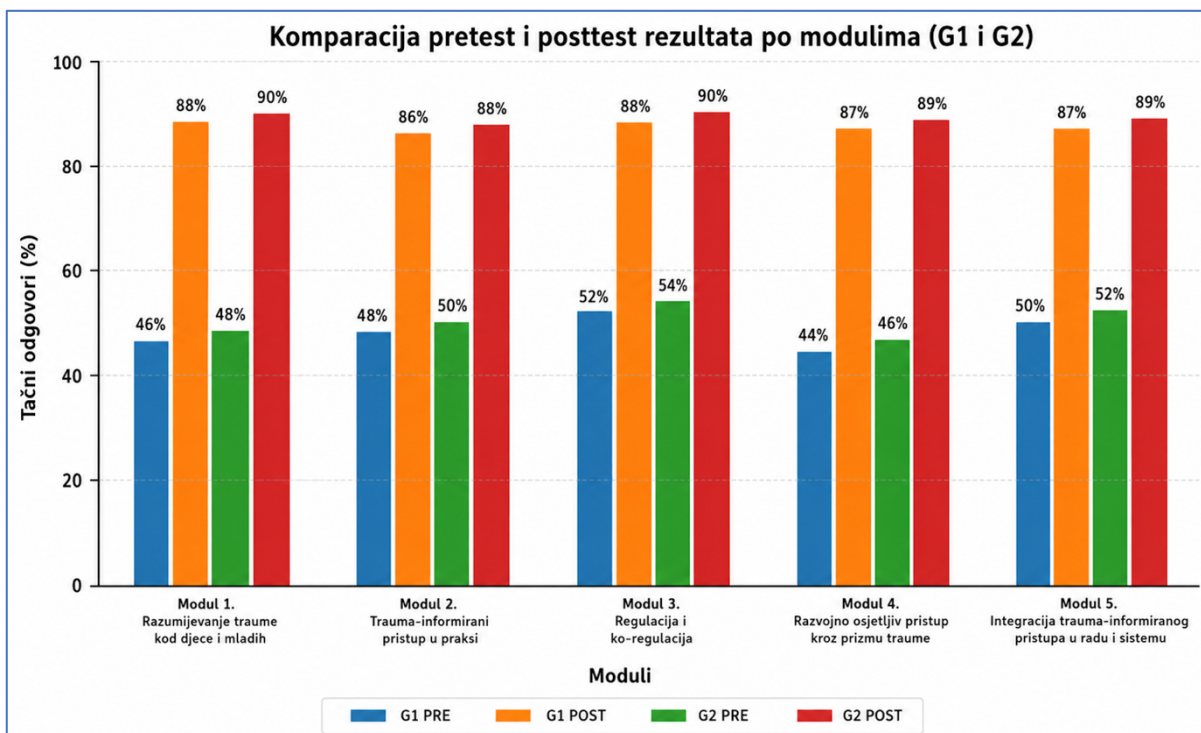
Modul 5. Integracija trauma-informiranog pristupa u radu i sistemu

PRE: 50% → POST: 88%

Rezultati potvrđuju unapređenje kompetencija za integraciju trauma-informiranog pristupa u svakodnevni profesionalni rad, uključujući razvoj refleksivne prakse, profesionalnih granica, međusektorske saradnje i organizacijske kulture usmjerene na sigurnost djeteta.

3.1.2. Ukupni efekti specijalizirane obuke (oba ciklusa, svi moduli)

Komparativna analiza pretest i posttest rezultata pokazuje konzistentan i značajan porast nivoa znanja učesnika u oba ciklusa edukacije. Prikazani podaci potvrđuju kontinuirani profesionalni napredak kroz svih pet tematskih cjelina, uz posebno izražen efekat u modulima usmjerenim na razvoj trauma-informiranih kompetencija i njihovu primjenu u profesionalnoj praksi. (Grafikon 5).

Grafikon 5. Komparacija pretest i posttest rezultata po modulima (agregirani podaci)

Napomena:

Prikazane vrijednosti predstavljaju agregirane rezultate pretest i posttest mjerenja za oba ciklusa edukacije (Grupa 1 i Grupa 2). U svim modulima evidentan je izražen i konzistentan porast nivoa znanja, što potvrđuje visok edukacijski efekat programa i njegov značajan doprinos razvoju trauma-informiranih i razvojno osjetljivih kompetencija stručnjaka iz obrazovnog, zdravstvenog i sistema socijalne zaštite.

Najveći porast znanja zabilježen je u:

- Modulu 1 – Razumijevanje traume kod djece i mladih – neurobiološka i razvojna perspektiva, i
- Modulu 4 – Razvojno osjetljiv pristup kroz prizmu traume.

Ovi rezultati potvrđuju da su učesnici tokom edukacije ostvarili značajan profesionalni pomak u razumijevanju neurobioloških osnova traume, razvojnih posljedica traumatskih iskustava i načina na koji se trauma manifestira kroz različite razvojne faze djeteta.

Visok nivo usvojenih znanja ostvaren je i u:

- Modulu 2 – Trauma-informirani pristup u praksi, gdje su učesnici razvili bolje razumijevanje sigurnosti, povjerenja i odnosa kao temelja oporavka,
- Modulu 3 – Regulacija i ko-regulacija, koji je doprinio razvoju praktičnih kompetencija za podršku emocionalnoj i tjelesnoj regulaciji djece i mladih,

- Modulu 5 – Integracija trauma-informiranog pristupa u radu i sistemu, kroz jačanje refleksivne prakse, profesionalnih granica i međusektorske saradnje.

Ukupno posmatrano, rezultati ukazuju na prosječno povećanje nivoa znanja i profesionalnih kompetencija od približno **40%**, što potvrđuje da je edukacija ostvarila snažan efekat na jačanje profesionalnih kapaciteta učesnika.

Pored povećanja teorijskih znanja, učesnici su razvili dublje razumijevanje ponašanja djece kroz prizmu traumatskih iskustava, prepoznajući da brojni emocionalni, bihevioralni i relacijski obrasci predstavljaju posljedice trauma, a ne isključivo probleme u ponašanju. Poseban doprinos edukacije ogleda se u jačanju kompetencija za primjenu principa regulacije i ko-regulacije, planiranje razvojno primjerenih intervencija te izgradnju sigurnih i podržavajućih odnosa s djecom, mladima i njihovim porodicama.

Ukupno posmatrano, rezultati ukazuju da edukacija doprinosi:

- prelasku sa teorijskog razumijevanja na trauma-informiranu i razvojno osjetljivu profesionalnu praksu;
- jačanju sigurnosti i kompetentnosti stručnjaka u radu s djecom, mladima i njihovim porodicama;
- razvoju refleksivne profesionalne prakse i unapređenju međusektorske saradnje;
- unapređenju sposobnosti prepoznavanja posljedica traume i planiranja razvojno primjerenih intervencija;
- jačanju kvaliteta mentalnozdravstvene i psihosocijalne podrške (MZPSP) u skladu s principima trauma-informiranog pristupa.

3.2. Kvantitativna i kvalitativna analiza edukacije

Specijalizirana obuka „Trauma-informirani i razvojno osjetljivi pristupi“ realizirana je kroz dva edukacijska ciklusa u skladu s principima mentalnozdravstvene i psihosocijalne podrške (MZPSP), UNICEF-ovim smjernicama te savremenim principima trauma-informirane i razvojno osjetljive prakse.

Obuka je provedena kroz pet međusobno povezanih tematskih modula po ciklusu, koji su učesnicima omogućili postupno usvajanje znanja – od razumijevanja neurobioloških i razvojnih posljedica traume, preko primjene trauma-informiranog pristupa i razvoja vještina regulacije i ko-regulacije, do integracije razvojno osjetljivih intervencija u svakodnevni profesionalni rad.

Svaki edukacijski ciklus obuhvatio je **40 sati direktne edukacije i 10 sati refleksivne supervizije**, čime je osiguran kontinuitet učenja, povezivanje teorijskih sadržaja s profesionalnom praksom te razvoj refleksivnih kompetencija stručnjaka u radu s djecom, mladima i njihovim porodicama.

Kombinacijom kvantitativnih i kvalitativnih pokazatelja procijenjeni su efekti edukacije na nivo usvojenih znanja, razvoj trauma-informiranih profesionalnih kompetencija, zadovoljstvo učesnika te mogućnosti primjene stečenih znanja u svakodnevnom radu. Poseban fokus analize bio je na promjenama u razumijevanju uticaja traume na razvoj djeteta, prepoznavanju ponašanja kao mogućih posljedica traumatskih iskustava te primjeni principa sigurnosti, regulacije, ko-regulacije i razvojno osjetljivih intervencija u okviru MZPSP sistema.

3.2.1. Učesnici i obuhvat edukacije

Učesnici su dolazili iz različitih lokalnih zajednica širom Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko Distrikta, čime je osigurana široka teritorijalna pokrivenost programa i zastupljenost stručnjaka iz različitih sistema uključenih u zaštitu djece, mladih i porodica.

Ovakva struktura učesnika omogućila je razmjenu iskustava između profesionalaca različitih profila, jačanje međusektorske saradnje i razvoj zajedničkog trauma-informiranog pristupa u pružanju mentalnozdravstvene i psihosocijalne podrške (MZPSP). Posebna vrijednost edukacije ogleda se u povezivanju stručnjaka koji u svakodnevnom radu imaju različite profesionalne uloge, ali zajedničku odgovornost za prepoznavanje posljedica traumatskih iskustava i pružanje razvojno osjetljive podrške djeci i njihovim porodicama.

Program edukacije obuhvatio je stručnjake sa teritorije cijele Bosne i Hercegovine, uključujući:

- Federaciju Bosne i Hercegovine (svih 10 kantona/županija),
- Republiku Srpsku,
- Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine.

Takva teritorijalna pokrivenost omogućila je prenos savremenih trauma-informiranih znanja i razvoj profesionalnih kompetencija u svim dijelovima Bosne i Hercegovine, čime se jačaju lokalni kapaciteti za pružanje kvalitetne mentalnozdravstvene i psihosocijalne podrške djeci, mladima i porodicama.

Široka teritorijalna zastupljenost učesnika dodatno doprinosi održivosti programa i njegovom potencijalu za sistemski uticaj na unapređenje profesionalne prakse, razvoj zajedničkog trauma-informiranog jezika među stručnjacima različitih sektora te izgradnju koordiniranog i razvojno osjetljivog sistema podrške djeci i mladima na području cijele Bosne i Hercegovine.

3.2.2. Usklađenost planiranih i realiziranih aktivnosti

Tokom realizacije specijalizirane obuke „Trauma-informirani i razvojno osjetljivi pristupi“, 115 učesnika aktivno je učestvovalo u edukacijskom programu, što predstavlja osnov za analizu efekata programa.

Struktura aktivnih učesnika pokazuje dominantnu zastupljenost stručnjaka iz sistema socijalne zaštite (51%), što je u skladu s njihovom ključnom ulogom u pružanju podrške djeci, mladima i porodicama te koordinaciji mentalnozdravstvene i psihosocijalne podrške (MZPSP).

Značajno učešće ostvarili su i stručnjaci iz odgojno-obrazovnog sektora (31%), koji imaju važnu ulogu u ranom prepoznavanju posljedica traumatskih iskustava i pružanju razvojno osjetljive podrške djeci i mladima. Zdravstveni sektor bio je zastupljen sa 20 učesnika (17%), čime je osiguran važan doprinos interdisciplinarnom razumijevanju neurobioloških i mentalnozdravstvenih aspekata traume. Predstavnici organizacija civilnog društva činili su 2 učesnika (1%).

Od ukupno 115 aktivnih učesnika, njih 87 uspješno je završilo program ostvarivši prisustvo na najmanje 80% edukacije, čime su stekli pravo na izdavanje certifikata. Ovaj rezultat potvrđuje visok nivo motivacije učesnika, relevantnost sadržaja programa i izraženu potrebu za kontinuiranim stručnim usavršavanjem u području trauma-informiranih i razvojno osjetljivih pristupa u radu s djecom, mladima i njihovim porodicama.

Distribucija učesnika potvrđuje snažnu uključenost ključnih sistema koji svakodnevno rade s djecom i mladima te predstavlja čvrstu osnovu za razvoj koordiniranog, trauma-informiranog i razvojno osjetljivog sistema mentalnozdravstvene i psihosocijalne podrške u Bosni i Hercegovini.

Ukupno gledano, struktura učesnika potvrđuje da je program uspješno okupio stručnjake ključnih sistema uključenih u zaštitu djece i mladih. Istovremeno, rezultati ukazuju na potrebu za većim uključivanjem pravosudnog i civilnog sektora u buduće cikluse, kako bi se dodatno osnažio koordinirani, trauma-informirani i razvojno osjetljivi pristup mentalnozdravstvenoj i psihosocijalnoj podršci u Bosni i Hercegovini.

3.2.2.1. Treći ciklus obuke

U trećem ciklusu specijalizirane obuke aktivno je učestvovao **51 stručnjak** iz različitih sistema zaštite djece. Time je ostvaren planirani obuhvat od 50 učesnika po ciklusu. Od ukupnog broja aktivnih učesnika, **38** je uspješno završilo program ostvarivši prisustvo na najmanje 80% edukacije, čime su stekli pravo na izdavanje certifikata.

Struktura učesnika odražava multisektorski karakter programa:

- ⇒ **56,9%** iz sistema socijalne zaštite,
- ⇒ **27,5%** iz odgojno-obrazovnog sektora,
- ⇒ **15,7%** iz zdravstvenog sektora

Ovakva raspodjela ukazuje na dobru zastupljenost ključnih sistema uključenih u zaštitu djece i stvara pretpostavke za razvoj zajedničkog trauma-informiranog i razvojno osjetljivog pristupa u radu s djecom, mladima i njihovim porodicama.

3.2.2.2. Četvrti ciklus obuke

U četvrtom ciklusu specijalizirane obuke aktivno su učestvovala 64 stručnjaka, čime je planirani broj učesnika premašen za 28%. Od ukupnog broja aktivnih učesnika, 49 je uspješno završilo program ostvarivši prisustvo na najmanje 80% edukacije i steklo pravo na izdavanje certifikata.

Struktura učesnika pokazuje nastavak snažne multisektorske zastupljenosti. Najveći broj učesnika dolazio je iz sistema socijalne zaštite, zatim iz odgojno-obrazovnog i zdravstvenog sektora, dok su u četvrtom ciklusu učestvovala i dva predstavnika organizacija civilnog društva, čime je dodatno ojačana međusektorska saradnja i razmjena iskustava.

Veće učešće stručnjaka iz zdravstvenog sektora i uključivanje predstavnika organizacija civilnog društva dodatno su doprinijeli međusektorskoj razmjeni iskustava i jačanju koordiniranog pristupa u pružanju mentalnozdravstvene i psihosocijalne podrške djeci, mladima i njihovim porodicama.

3.3. Evaluacija specijalizirane obuke

Evaluacija specijalizirane obuke provedena je s ciljem procjene njene relevantnosti, kvaliteta i efekata na razvoj trauma-informiranih i razvojno osjetljivih profesionalnih kompetencija učesnika. Poseban fokus bio je na procjeni usvojenih znanja, mogućnosti njihove primjene u svakodnevnom radu te percepciji profesionalne sigurnosti u radu s djecom, mladima i njihovim porodicama.

Korišten je kombinovani evaluacijski pristup koji je obuhvatio kvantitativne i kvalitativne metode, kako bi se dobila sveobuhvatna slika o uticaju edukacije na znanje, profesionalnu praksu i iskustva učesnika.

Kvantitativni dio evaluacije obuhvatio je:

- pretest i posttest upitnike za mjerenje promjene nivoa znanja
- procjenu zadovoljstva učesnika sadržajem, organizacijom i metodologijom obuke.

Kvalitativni dio evaluacije obuhvatio je:

- otvorena pitanja o iskustvu edukacije
- percepciju relevantnosti edukacijskih sadržaja
- identifikaciju profesionalno najznačajnijih tema
- dodatne komentare i preporuke za unapređenje budućih edukacijskih programa.

Anonimna evaluacija omogućila je učesnicima da slobodno izraze svoja iskustva, profesionalne refleksije i prijedloge, čime je osigurana visoka pouzdanost i autentičnost prikupljenih podataka.

U oba ciklusa zabilježen je visok odziv učesnika, što potvrđuje njihov angažman, motivaciju i interes za kontinuirano stručno usavršavanje u području trauma-informiranih i razvojno osjetljivih pristupa mentalnozdravstvenoj i psihosocijalnoj podršci (MZPSP).

Rezultati evaluacije analizirani su integracijom kvantitativnih pokazatelja i kvalitativnih nalaza, s ciljem procjene ne samo promjene nivoa znanja, već i razvoja profesionalne sigurnosti, refleksivne prakse i spremnosti za primjenu trauma-informiranih i razvojno osjetljivih intervencija u radu s djecom, mladima i njihovim porodicama.

3.3.1 Treći ciklus

(67 % sudionika ispunilo anonimnu evaluaciju)

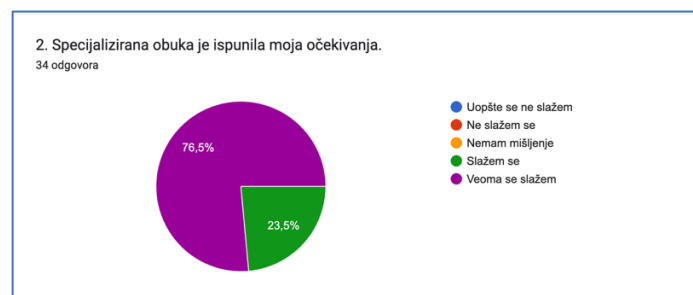
A) Opća procjena evaluacije

Rezultati evaluacije ukazuju na izuzetno visok nivo zadovoljstva učesnika te snažnu percepciju korisnosti specijalizirane obuke za njihov svakodnevni profesionalni rad.

Na tvrdnju da su znanja i vještine usvojene tokom obuke korisne u radu sada i u budućnosti, 79,4% učesnika odgovorilo je „U potpunosti se slažem“, dok je 20,6% navelo odgovor „Slažem se“. Nije zabilježen nijedan neutralan niti negativan odgovor, što potvrđuje da su učesnici prepoznali visoku praktičnu vrijednost edukacije i mogućnost neposredne primjene stečenih znanja i kompetencija u radu s djecom, mladima i njihovim porodicama.

Na tvrdnju da je specijalizirana obuka ispunila njihova očekivanja, 76,5% učesnika odgovorilo je „U potpunosti se slažem“, dok je 23,5% navelo odgovor „Slažem se“. Ni kod ovog pokazatelja nisu zabilježeni neutralni niti negativni odgovori, što potvrđuje da su sadržaj, metodologija rada i organizacija obuke u potpunosti odgovorili na profesionalne potrebe učesnika.

Ukupan kvalitet specijalizirane obuke ocijenjen je izrazito visoko. Najvišu ocjenu (5 – odlično) dodijelilo je 97,1% učesnika, dok je preostalih 2,9% obuku ocijenilo ocjenom 4. Nijedan učesnik nije dao ocjenu nižu od 4, što potvrđuje visok kvalitet edukacijskog programa, stručnost predavača te relevantnost sadržaja za profesionalnu praksu.

Ukupno posmatrano, rezultati evaluacije potvrđuju da je specijalizirana obuka uspješno odgovorila na profesionalne potrebe učesnika te doprinijela razvoju trauma-informiranih i razvojno osjetljivih kompetencija za pružanje mentalnozdravstvene i psihosocijalne podrške (MZPSP) djeci, mladima i njihovim porodicama.

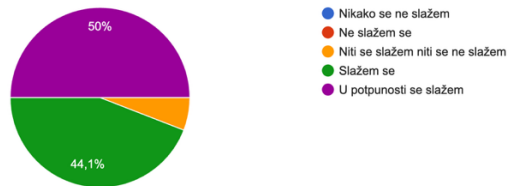
B) Analiza sadržaja

Učesnici su sadržaj specijalizirane obuke procijenili kao izuzetno kvalitetan, relevantan i usklađen s njihovim profesionalnim potrebama.

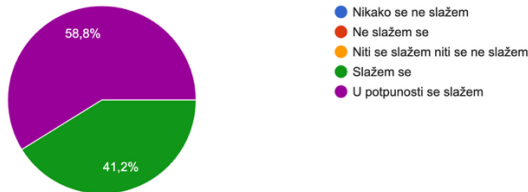
Svrhu i ciljeve obuke 82,4% učesnika ocijenilo je ocjenom „Odlično“, a 17,6% ocjenom „Vrlo dobro“, pri čemu su identično ocijenjeni i obim te vrijeme posvećeno pojedinim modulima. Sadržaj modula u potpunosti je ispunio profesionalna očekivanja učesnika – 67,6% u potpunosti se slaže, dok se 32,4% slaže s ovom tvrdnjom.

4. Vježbanje praktičnih vještina u malim grupa je osnažilo vaše profesionalne kompetencije.
34 odgovora

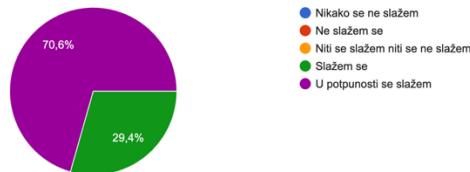

5. Prostor za supervizijska pitanja osnažila su vaš profesionalni rast i razvoj.
34 odgovora

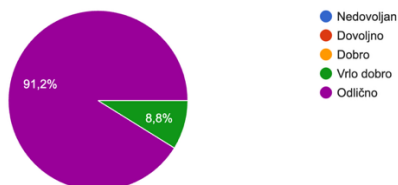
Praktične vježbe, rad u malim grupama i refleksivna supervizija prepoznati su kao ključni elementi razvoja profesionalnih kompetencija, pri čemu je više od 94% učesnika potvrdilo njihov značajan doprinos profesionalnom osnaživanju. Također, svi učesnici naveli su da su sadržaj edukacije mogli povezati sa svojim profesionalnim iskustvom i primijeniti u svakodnevnoj praksi.

6. Sadržaj modula (tematski dio, vježbe, rad u malim grupa i supervizija) mogli ste povezati sa vašim ličnim i profesionalnim iskustvom.
34 odgovora

Visoko je ocijenjena i kvaliteta edukacijskih materijala – 91,2% učesnika ocijenilo ih je ocjenom „Odlično“, a 8,8% ocjenom „Vrlo dobro“.

7. Kako ocjenjujete kvalitetu pratećeg materijala i vježbi (PPP, praktični primjeri...)?
34 odgovora

Ukupno posmatrano, rezultati potvrđuju da je edukacija bila sadržajno relevantna, kvalitetno strukturirana i usmjerena na razvoj konkretnih trauma-informiranih i razvojno osjetljivih kompetencija u radu s djecom, mladima i njihovim porodicama.

C) Kvalitativna analiza – relevantnost tema (otvorena pitanja)

Kvalitativna analiza otvorenih odgovora potvrđuje izuzetno visoku relevantnost sadržaja specijalizirane obuke. Na pitanje o temama koje smatraju nevažnim, gotovo svi učesnici naveli su da nije bilo nijedne teme koju bi izdvojili kao suvišnu ili manje značajnu.

Dominantni odgovori poput „Sve teme su bile važne“, „Ne postoji nevažna tema“, „Sve su teme međusobno povezane i korisne“ te „Svaka tema doprinosi boljem razumijevanju rada s djecom“ ukazuju da su učesnici program doživjeli kao sadržajno zaokruženu i logički povezanu cjelinu.

Odgovori učesnika ukazuju da su sve tematske cjeline prepoznate kao relevantne i međusobno povezane te da zajedno doprinose razvoju trauma-informiranih i razvojno osjetljivih kompetencija. *Detaljan pregled odgovora prikazan je u Aneksu 1.*

Percepcija najznačajnijih tema

Kvalitativna analiza odgovora pokazuje da su učesnici kao profesionalno najznačajnije prepoznali teme koje im pomažu da bolje razumiju posljedice traumatskih iskustava i primijene trauma-informirane intervencije u svakodnevnom radu s djecom i mladima.

Najčešće su izdvajali:

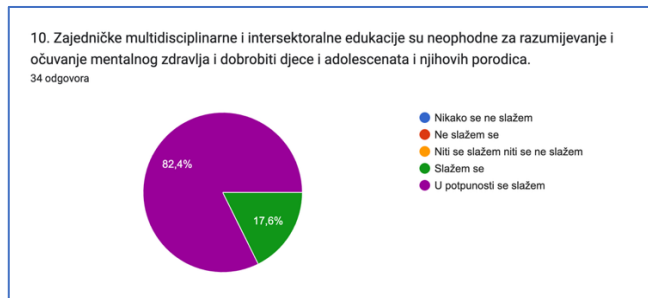
- razumijevanje traume kod djece i mladih kroz neurobiološku i razvojnu perspektivu,
- regulaciju i ko-regulaciju u radu s djecom,
- razvojno osjetljiv pristup kroz prizmu traume,
- integraciju trauma-informiranog pristupa u profesionalni rad i sistem podrške.

Značajan broj učesnika istaknuo je da **nije moguće izdvojiti samo jednu temu**, naglašavajući da su svi moduli međusobno povezani i da zajedno čine cjelovit trauma-informirani pristup radu s djecom, mladima i njihovim porodicama.

Otvoreni odgovori pokazuju da su učesnici posebno vrednovali sadržaje koji se odnose na neurobiologiju traume, razvojno osjetljive intervencije, regulaciju i ko-regulaciju, profesionalne granice, sekundarnu traumatizaciju i refleksivnu superviziju. *Detaljan pregled odgovora prikazan je u Aneksu 2.*

Dio odgovora ne otvoreno pitanje: *Navedite temu koja je vama lično najvažnija: „Razumijevanje traume kod djece i mladih – neurobiološka i razvojna perspektiva.“ „Regulacija i ko-regulacija u radu s djecom.“ „Razvojno osjetljiv pristup kroz prizmu traume.“ „Stručnjak kao alat: odnos, granice i refleksivna praksa.“ „Neurobiologija traume i integracija trauma-informiranog pristupa u radu.“ „Supervizija mi je bila najvažnija.“ „Ne mogu izdvojiti jednu temu – svi moduli su međusobno povezani i jednako važni.“ „Sve teme.“*

Analiza stavova učesnika o značaju interdisciplinarnе i međusektorske saradnje u pružanju mentalnozdravstvene i psihosocijalne podrške (MZPSP) djeci i mladima

Rezultati pokazuju gotovo jednoglasan stav učesnika o važnosti zajedničkog djelovanja različitih sistema u zaštiti djece i mladih. Na tvrdnju da su zajedničke multidisciplinarnе i međusektorske edukacije neophodne za očuvanje mentalnog zdravlja i dobrobiti djece, adolescenata i njihovih porodica, 82,4% učesnika odgovorilo je „U potpunosti se slažem“, dok je 17,6% odgovorilo „Slažem se“. Nisu zabilježeni neutralni niti negativni odgovori.

Ovakvi nalazi potvrđuju da stručnjaci prepoznaju međusektorsku saradnju kao važan preduslov za razvoj koordiniranog, trauma-informiranog i razvojno osjetljivog sistema mentalnozdravstvene i psihosocijalne podrške (MZPSP) djeci, mladima i njihovim porodicama.

D) Dodatni komentari

Kvalitativna analiza dodatnih komentara potvrđuje visok nivo zadovoljstva učesnika organizacijom i sadržajem specijalizirane obuke. Učesnici posebno ističu stručnost predavača, praktičnu primjenjivost sadržaja, kvalitet reflektivne supervizije i vrijednost međusektorske razmjene iskustava.

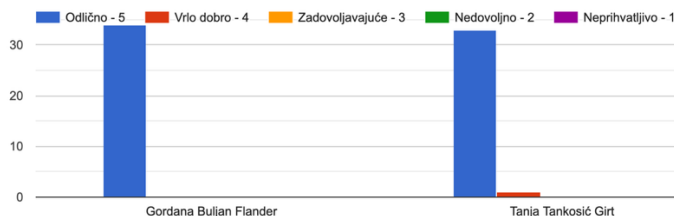
Brojni komentari ukazuju da je edukacija doprinijela većoj profesionalnoj sigurnosti, boljem razumijevanju posljedica traume i jačanju kompetencija za primjenu trauma-informiranih i razvojno osjetljivih pristupa u radu s djecom, mladima i njihovim porodicama.

Istovremeno, učesnici su izrazili interes za nastavkom ovakvih edukacija, većim brojem supervizijskih susreta te razvojem novih tematskih programa, posebno u području visokokonfliktnih razvoda, rada s djecom izloženom nasilju, te jačanja saradnje s pravosuđem i policijom. *Detaljan pregled odgovora prikazan je u Aneksu 3.*

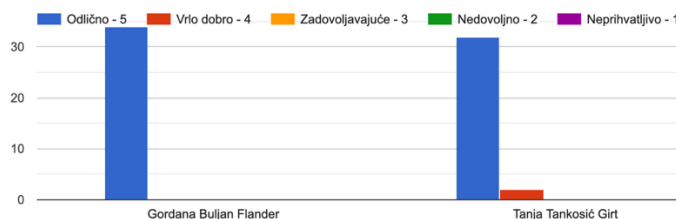
Dio odgovora na otvoreno pitanje: „Jedna od najboljih edukacija kojoj sam prisustvovala.“ „Tokom karijere sam imala mnogo edukacija, ali ovo je zaista nešto posebno. Teme su izuzetno korisne i primjenjive u svakodnevnom radu.“ „Hvala prof. Gordani na nesebičnom dijeljenju znanja i Tanji na izuzetno kvalitetnoj superviziji.“ „Međusektorski pristup omogućio mi je da bolje razumijem uloge drugih sistema i unaprijedim saradnju u praksi.“ „Nadam se nastavku ovakvih edukacija i dodatnim temama, posebno iz područja visokokonfliktnih razvoda.“

G) Evaluacija glavne ekspertice obuke i supervizorice

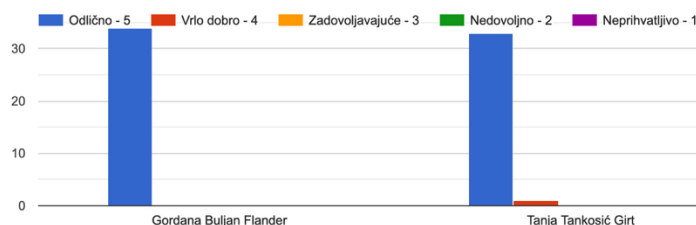
1. U kojoj je mjeri je glavni trener-ekspert predavač i supervizor bio pripremljen za specijaliziranu obuku?

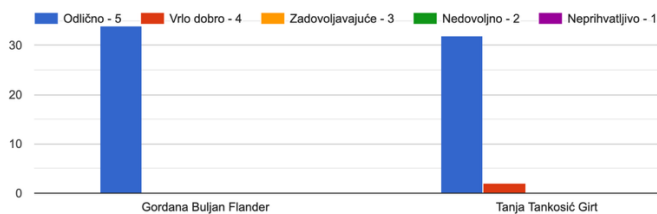
2. Kako ocjenjujete znanje glavnog trenera-ekspert predavača i supervizora o specijaliziranoj obuci?

3. Kako ocjenjujete prezentacijske sposobnosti glavnog trenera-ekspert predavača i supervizora?

4. Kako ocjenjujete sposobnost glavnog trenera-ekspert predavača i supervizora u odgovaranju na zahtjeve učesnika?

Rezultati evaluacije pokazuju izuzetno visok nivo zadovoljstva učesnika radom glavne ekspertice obuke i supervizorice. U svim procenjivanim područjima – pripremljenosti za izvođenje obuke, stručnom znanju, prezentacijskim vještinama te sposobnosti odgovaranja na pitanja i potrebe učesnika – dominiraju najviše ocjene (5 – odlično). Ovakvi nalazi potvrđuju

da su stručnost predavača i kvalitet facilitacije predstavljali jedan od ključnih elemenata uspješnosti programa.

Učesnici su posebno istaknuli stručnost, jasnoću izlaganja, povezivanje naučnih spoznaja s primjerima iz profesionalne prakse te stvaranje sigurnog i podržavajućeg prostora za učenje i refleksiju. Refleksivna supervizija prepoznata je kao važan segment edukacije koji je dodatno doprinio integraciji stečenih znanja i njihovoj primjeni u svakodnevnom radu.

Dobijeni rezultati potvrđuju visok kvalitet stručnog vođenja edukacije te značajan doprinos glavne ekspertice i supervizorice razvoju trauma-informiranih i razvojno osjetljivih kompetencija učesnikarada sa pomagačkim profesijama.

3.3.2 Četvrti ciklus

(53 % sudionika ispunilo anonimnu evaluaciju)

A) Opća procjena edukacije

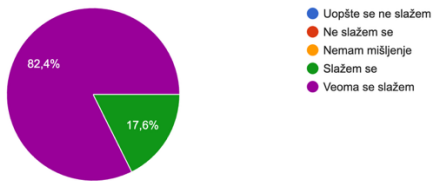
Nalazi evaluacije četvrtog ciklusa potvrđuju kontinuitet visokog zadovoljstva učesnika kvalitetom i korisnošću specijalizirane obuke.

Ukupan kvalitet programa ocijenjen je izuzetno visoko – 97,1% učesnika dodijelilo je obuci najvišu ocjenu (5 – odlično), dok je 2,9% dodijelilo ocjenu 4. Nijedan učesnik nije dao ocjenu nižu od 4.

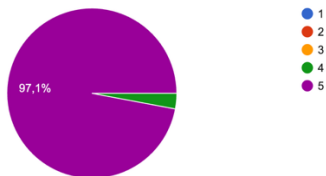

Na tvrdnju da će stečena znanja i vještine koristiti u svom sadašnjem i budućem profesionalnom radu, 70,6% učesnika odgovorilo je „U potpunosti se slažem“, a 29,4% odgovorom „Slažem se“. Također, 82,4% učesnika navelo je da je obuka u potpunosti ispunila njihova očekivanja, dok se preostalih 17,6% slaže s tom tvrdnjom.

2. Specijalizirana obuka je ispunila moja očekivanja.
34 odgovora

3. Vi ocjenjujete ovu specijaliziranu obuku sa ocjenom od 1 do 5 (1 = nezadovoljavajuće; 5 = odlično):
34 odgovora

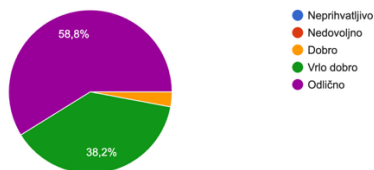
Nalazi ukazuju da je edukacija zadržala visok kvalitet sadržaja, metodologije i stručnog vođenja te nastavila odgovarati profesionalnim potrebama učesnika iz različitih sektora.

B) Analiza sadržaja

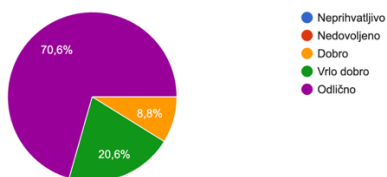
Sadržaj specijalizirane obuke učesnici su procijenili kao relevantan, dobro strukturiran i usklađen sa zahtjevima njihove profesionalne prakse.

Više od polovine učesnika (58,8%) svrhu i ciljeve edukacije ocijenilo je ocjenom „odlično“, dok ih je 38,2% dodijelilo ocjenu „vrlo dobro“, što ukazuje na visoku usklađenost programa s potrebama stručnjaka iz različitih sistema.

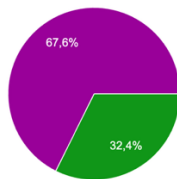
1. U kojoj mjeri svrha i ciljevi specijalizirane obuke odgovaraju vašim profesionalnim potrebama?
34 odgovora

2. Da li je vrijeme posvećeno pojedinoj temi modula bilo zadovoljavajuće?
34 odgovora

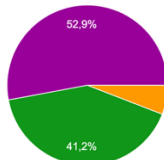

3. Moduli su svojim sadržajem i prezentiranjem ispunili vaše profesionalne potrebe.
34 odgovora

- Nikako se ne slažem
- Ne slažem se
- Niti se slažem niti se ne slažem
- Slažem se
- U potpunosti se slažem

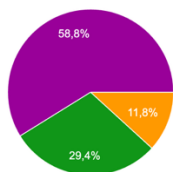
4. Vježbanje praktičnih vještina u malim grupa je osnažilo vaše profesionalne kompetencije.
34 odgovora

- Nikako se ne slažem
- Ne slažem se
- Niti se slažem niti se ne slažem
- Slažem se
- U potpunosti se slažem

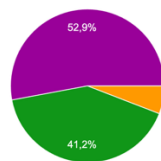
Posebno su pozitivno ocijenjeni praktični elementi edukacije. Učesnici ističu da su rad u malim grupama, reflektivna supervizija i mogućnost povezivanja teorijskih sadržaja s vlastitim profesionalnim iskustvom doprinijeli razvoju njihovih profesionalnih kompetencija i većoj sigurnosti u radu.

5. Prostor za supervizijska pitanja osnažila su vaš profesionalni rast i razvoj.
34 odgovora

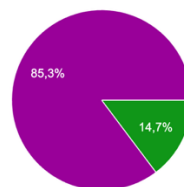
- Nikako se ne slažem
- Ne slažem se
- Niti se slažem niti se ne slažem
- Slažem se
- U potpunosti se slažem

6. Sadržaj modula (tematski dio, vježbe, rad u malim grupa i supervizija) mogli ste povezati sa vašim ličnim i profesionalnim iskustvom.
34 odgovora

- Nikako se ne slažem
- Ne slažem se
- Niti se slažem niti se ne slažem
- Slažem se
- U potpunosti se slažem

7. Kako ocjenjujete kvalitetu pratećeg materijala i vježbi (PPP, praktični primjeri...)?
34 odgovora

- Nedovoljan
- Dovoljno
- Dobro
- Vrlo dobro
- Odlično

Visoko su ocijenjeni i edukacijski materijali – 85,3% učesnika ocijenilo ih je ocjenom „odlično“, a 14,7% ocjenom „vrlo dobro“, što potvrđuje njihovu praktičnu vrijednost i primjenjivost i nakon završetka programa.

C) Kvalitativna analiza

Kvalitativna analiza pokazuje da učesnici specijaliziranu obuku doživljavaju kao sadržajno zaokruženu i logički povezanu cjelinu. Gotovo svi ispitanici naveli su da nije bilo tema koje smatraju nevažnim, ističući da svaka obrađena tema doprinosi boljem razumijevanju traume, razvojnih potreba djece i mogućnosti pružanja odgovarajuće podrške (Aneks 4).

U odnosu na treći ciklus, u odgovorima učesnika četvrtog ciklusa izraženija je refleksija o mogućnostima primjene stečenih znanja u različitim profesionalnim kontekstima. Učesnici navode da edukacija doprinosi ne samo profesionalnom usavršavanju nego i ličnom razvoju, što dodatno potvrđuje značaj refleksivne prakse i principa „Ne povrijediti“ (Do No Harm) u pomagačkim profesijama.

Percepcija najznačajnijih tema

Učesnici su kao profesionalno najznačajnije izdvojili teme koje neposredno podržavaju primjenu trauma-informiranog pristupa u radu s djecom i mladima, posebno:

- trauma-informirani i razvojno osjetljivi pristup,
- razumijevanje traume kod djece i mladih,
- regulacija i ko-regulacija u radu s djecom,
- sigurnost, odnos i povjerenje kao temelj podrške,
- praktične metode i tehnike rada te supervizija.

Odgovori pokazuju da su učesnici nakon edukacije stekli veću sigurnost u radu, jasnije razumijevanje traumatskih reakcija djece i mladih te konkretnije smjernice za primjenu trauma-informiranih intervencija u svakodnevnoj praksi (Aneks 5).

D) Analiza mišljenja interdisciplinarnе mreže stručnjaka o značaju planiranja preventivnih programa i aktivne saradnje među institucijama i sistema u zaštiti djece

Rezultati pokazuju gotovo jednoglasan stav učesnika o važnosti multidisciplinarnе i međusektorske saradnje u očuvanju mentalnog zdravlja djece, mladih i njihovih porodica.

Na tvrdnju da su zajedničke interdisciplinarne i međusektorske edukacije neophodne za razumijevanje i očuvanje mentalnog zdravlja djece i adolescenata, 79,4% učesnika odgovorilo je „U potpunosti se slažem“, dok je 20,6% odgovorilo „Slažem se“. Neutralni i negativni odgovori nisu zabilježeni.

Nalazi ukazuju da učesnici međusektorsku saradnju prepoznaju kao važan preduslov za pravovremeno prepoznavanje potreba djece, koordinirano djelovanje različitih sistema i razvoj kvalitetne mentalnozdravstvene i psihosocijalne podrške (MZPSP).

E) Dodatni komentari

Kvalitativna analiza dodatnih komentara potvrđuje visok nivo zadovoljstva organizacijom i sadržajem specijalizirane obuke. Učesnici posebno ističu stručnost predavača, praktičnu primjenjivost sadržaja, kvalitet edukacijskih materijala i mogućnost povezivanja naučnih spoznaja s primjerima iz profesionalne prakse.

Komentari pokazuju da je edukacija doprinijela većoj sigurnosti u radu s djecom i mladima, unapređenju profesionalnih kompetencija te boljem razumijevanju uloga različitih sistema u zaštiti djece.

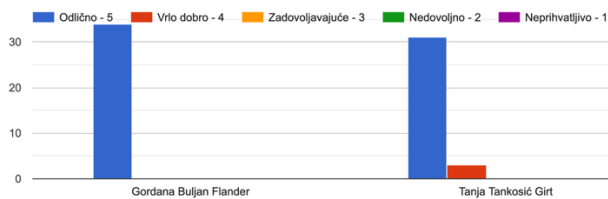
Istovremeno, učesnici su predložili dalji razvoj programa kroz organizaciju edukacija uživo, jačanje refleksivne supervizije, posebno u školskom sistemu, te uvođenje novih specijaliziranih tema, uključujući rad s traumom, seksualnim nasiljem i djecom u visokokonfliktnim razvodima. Ovakve preporuke ukazuju na visoku motivaciju za kontinuirano stručno usavršavanje i dalji razvoj trauma-informiranih kompetencija (Anex 6).

G) Evaluacija glavne ekspertice obuke i supervizorice

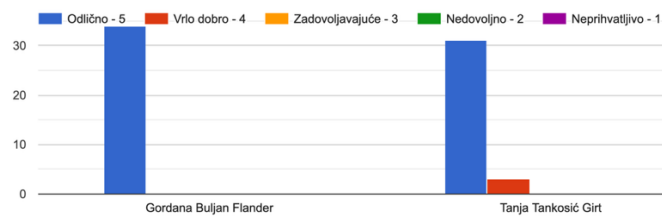
Rezultati evaluacije ukazuju na izuzetno visok nivo zadovoljstva učesnika radom glavne ekspertice obuke i supervizorice. U svim procjenjivanim područjima – pripremljenosti za izvođenje obuke, stručnom znanju, prezentacijskim kompetencijama te sposobnosti odgovaranja na pitanja i potrebe učesnika – dominiraju najviše ocjene (5 – odlično), uz mali broj ocjena 4 – vrlo dobro za supervizoricu.

Učesnici su posebno prepoznali stručnost i iskustvo glavne ekspertice, jasnoću izlaganja, povezivanje savremenih naučnih spoznaja s primjerima iz profesionalne prakse te sposobnost prilagođavanja sadržaja različitim profesionalnim profilima učesnika.

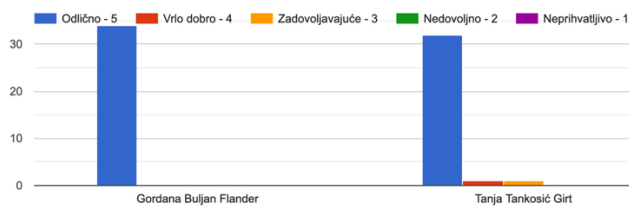
1. U kojoj je mjeri je glavni trener-ekspert predavač i supervizor bio pripremljen za specijaliziranu obuku?

2. Kako ocjenjujete znanje glavnog trenera-ekspert predavača i supervizora o specijaliziranoj obuci?

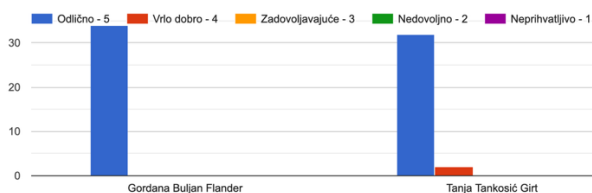

3. Kako ocjenjujete prezentacijske sposobnosti glavnog trenera-ekspert predavača i supervizora?

Refleksivna supervizija prepoznata je kao vrijedan prostor za profesionalno učenje, razmjenu iskustava i integraciju stečenih znanja u svakodnevni rad.

4. Kako ocjenjujete sposobnost glavnog trenera-ekspert predavača i supervizora u odgovaranju na zahtjeve učesnika?

Kvalitativni komentari dodatno potvrđuju da su učesnici cijenili otvorenost, dostupnost i podržavajući pristup predavačkog tima, kao i mogućnost refleksije o izazovima iz vlastite profesionalne prakse. Ovi nalazi ukazuju da su stručnost predavača i kvalitet facilitacije bili jedan od važnih faktora uspješnosti programa.

4. Ključni rezultati specijalizirane obuke u FAZI II

Analiza rezultata specijalizirane obuke „Trauma-informirani i razvojno osjetljivi pristupi“, realizirane u okviru FAZE II projekta „Misli na dijete – Zajedno za mentalno zdravlje svakog djeteta“, pokazuje da je program doprinio jačanju profesionalnih kompetencija stručnjaka koji rade s djecom, mladima i njihovim porodicama.

Kvantitativni nalazi ukazuju na porast nivoa znanja u svim tematskim modulima, posebno u područjima razumijevanja neurobioloških i razvojnih posljedica traume, primjene trauma-informiranih pristupa te razvoja vještina regulacije i ko-regulacije u radu s djecom i mladima.

Kvalitativna analiza dodatno pokazuje da je edukacija doprinijela promjeni profesionalne perspektive učesnika. Stručnjaci ističu bolje razumijevanje ponašanja djece kroz prizmu traumatskih iskustava, veću sigurnost u procjeni potreba djece i porodica te veću spremnost za primjenu razvojno osjetljivih intervencija u svakodnevnoj praksi.

Kao posebno vrijedni elementi programa prepoznati su:

- razumijevanje trauma-informiranog i razvojno osjetljivog pristupa,
- razvoj vještina regulacije i ko-regulacije,
- izgradnja sigurnosti, povjerenja i kvalitetnog odnosa s djetetom,
- praktična primjena stečenih znanja kroz studije slučaja, vježbe i refleksivnu superviziju,
- jačanje profesionalne sigurnosti i refleksivne prakse.

Važan nalaz evaluacije jeste da učesnici edukaciju doživljavaju kao sadržajno zaokruženu i međusobno povezanu cjelinu, pri čemu svaki modul doprinosi razumijevanju traumatskih iskustava djece i razvoju kompetencija za pružanje mentalnozdravstvene i psihosocijalne podrške (MZPSP).

Pored razvoja individualnih kompetencija, edukacija je doprinijela i jačanju međusektorske saradnje između obrazovnog, zdravstvenog i sistema socijalne zaštite. Učesnici navode da su kroz zajednički rad razvili bolje razumijevanje profesionalnih uloga, značaja koordiniranog djelovanja i primjene zajedničkog trauma-informiranog pristupa u zaštiti djece i mladih.

Ukupni nalazi ukazuju da specijalizirana obuka predstavlja vrijedan doprinos razvoju profesionalnih kapaciteta i unapređenju kvaliteta mentalnozdravstvene i psihosocijalne podrške djeci, mladima i njihovim porodicama u Bosni i Hercegovini.

4.1. Obuhvat i struktura učesnika

Specijalizirana obuka „Trauma-informirani i razvojno osjetljivi pristupi“ realizirana je kroz dva edukacijska ciklusa s ciljem jačanja kompetencija stručnjaka za primjenu trauma-informiranih i razvojno osjetljivih pristupa u radu s djecom, mladima i njihovim porodicama.

Tokom realizacije programa aktivno je učestvovalo 115 stručnjakinja i stručnjaka, čime je planirani obuhvat od 100 učesnika premašen za 15%. Program je uspješno završilo 87 učesnika, koji su ostvarili najmanje 80% prisustva i stekli pravo na izdavanje certifikata. Ovakav rezultat ukazuje na visok nivo profesionalne motivacije i angažmana učesnika tokom cijelog edukacijskog procesa.

Program je okupio stručnjake iz svih dijelova Bosne i Hercegovine, uključujući svih deset kantona Federacije Bosne i Hercegovine, Republiku Srpsku i Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine, čime je osigurana široka teritorijalna zastupljenost i mogućnost jačanja lokalnih kapaciteta za pružanje mentalnozdravstvene i psihosocijalne podrške (MZPSP).

Međusektorska struktura učesnika dodatno potvrđuje da je edukacija obuhvatila ključne sisteme koji svakodnevno rade s djecom i mladima. Najveći udio činili su stručnjaci iz sistema socijalne zaštite (51,33%), zatim iz odgojno-obrazovnog sektora (30,97%) i zdravstvenog sektora (17,70%), što je prikazano na *Slici 4*. U edukaciji su dodatno učestvovala i dva predstavnika organizacija civilnog društva, čime je dodatno obogaćena međusektorska razmjena iskustava i saradnja.

Ovakva raspodjela omogućila je razmjenu iskustava između različitih profesija, razvoj zajedničkog trauma-informiranog jezika te jačanje koordiniranog međusektorskog odgovora u zaštiti djece i mladih.

5. Preporuke za daljnji razvoj FAZE II

Na osnovu rezultata evaluacije specijalizirane obuke „Trauma-informirani i razvojno osjetljivi pristupi“, identificirano je nekoliko pravaca koji mogu doprinijeti daljnjem razvoju programa i jačanju sistema mentalnozdravstvene i psihosocijalne podrške (MZPSP) djeci, mladima i njihovim porodicama.

Kontinuirano stručno usavršavanje

Nastaviti razvoj specijaliziranih edukacija koje omogućavaju kontinuirano unapređenje trauma-informiranih i razvojno osjetljivih kompetencija stručnjaka iz obrazovnog, zdravstvenog i sistema socijalne zaštite.

Jačanje refleksivne supervizije

Razvijati refleksivnu superviziju kao sastavni dio profesionalne podrške stručnjacima koji rade s djecom, mladima i njihovim porodicama, s posebnim naglaskom na prevenciju profesionalnog sagorijevanja i sekundarne traumatizacije.

Dalji razvoj praktičnih kompetencija

Zadržati naglasak na praktičnim metodama učenja kroz studije slučaja, simulacije, praktične vježbe i primjenu trauma-informiranih intervencija u različitim profesionalnim kontekstima.

Jačanje međusektorske saradnje

Nastaviti razvijati zajedničke edukacije i mehanizme saradnje između obrazovnog, zdravstvenog, socijalnog i pravosudnog sistema radi unapređenja koordiniranog i razvojno osjetljivog odgovora na potrebe djece, mladih i njihovih porodica.

Razvoj novih specijaliziranih programa

Na osnovu preporuka učesnika planirati dodatne edukacije iz područja:

- trauma i kompleksna trauma;
- seksualno nasilje nad djecom i mladima;
- visokokonfliktni razvodi i podrška porodicama;
- sigurna privrženost, regulacija i ko-regulacija;
- mentalno zdravlje stručnjaka i prevencija profesionalnog sagorijevanja.

Praćenje primjene stečenih kompetencija

Razviti mehanizme za praćenje primjene stečenih znanja i vještina u profesionalnoj praksi, kako bi se procijenio dugoročniji uticaj edukacije na kvalitet mentalnozdravstvene i psihosocijalne podrške (MZPSP) djeci, mladima i njihovim porodicama te identificirale potrebe za dodatnim stručnim usavršavanjem.

Održivost i sistemska primjena

Podržati integraciju trauma-informiranih i razvojno osjetljivih principa u redovnu praksu institucija koje rade s djecom i mladima kroz razvoj zajedničkih standarda, procedura i modela međusektorske saradnje.

6. Utisci učesnica i učesnika

Utisci učesnica i učesnika iz prvog ciklusa obuke

<https://www.youtube.com/watch?v=l-kKjhI2qJA>

<https://bhidapa.ba/novosti/završena-prva-obuka-u-okviru-projekta-misli-na-dijete-podrška-djeci-i-mladima-tokom-i-nakon-krize/>

Utisci učesnica i učesnika iz drugog ciklusa obuke

7. Zaključak

Realizacijom specijalizirane obuke „Trauma-informirani i razvojno osjetljivi pristupi“, u okviru FAZE II projekta „Misli na dijete – Zajedno za mentalno zdravlje svakog djeteta“, ostvareni su planirani ciljevi usmjereni na jačanje profesionalnih kompetencija stručnjaka za pružanje mentalnozdravstvene i psihosocijalne podrške (MZPSP) djeci, mladima i njihovim porodicama. U programu je aktivno učestvovalo 115 stručnjakinja i stručnjaka iz cijele Bosne i Hercegovine, čime je planirani obuhvat od 100 učesnika premašen za 15%. Specijaliziranu obuku uspješno je završilo 87 učesnika, što ukazuje na visok nivo profesionalnog angažmana i prepoznatu potrebu za kontinuiranim stručnim usavršavanjem u području trauma-informiranih i razvojno osjetljivih pristupa.

Rezultati evaluacije ukazuju na napredak u usvajanju znanja i razvoju profesionalnih kompetencija kroz sve tematske module. Posebno su unaprijeđena znanja o neurobiološkim i razvojnim posljedicama traume, primjeni trauma-informiranih pristupa, regulaciji i ko-regulaciji, izgradnji sigurnosti i povjerenja te planiranju razvojno osjetljivih intervencija u radu s djecom i mladima.

Kvalitativni nalazi pokazuju da je edukacija doprinijela boljem razumijevanju ponašanja djece kroz prizmu traumatskih iskustava, većoj sigurnosti stručnjaka u radu te spremnosti za primjenu stečenih znanja u svakodnevnoj profesionalnoj praksi.

Važan rezultat programa predstavlja i jačanje međusektorske saradnje između obrazovnog, zdravstvenog i sistema socijalne zaštite, uz razvoj zajedničkog trauma-informiranog jezika i bolje razumijevanje uloga različitih profesionalaca u zaštiti djece i mladih.

Ukupni nalazi ukazuju da ulaganje u razvoj trauma-informiranih i razvojno osjetljivih kompetencija stručnjaka predstavlja važan korak ka unapređenju kvaliteta mentalnozdravstvene i psihosocijalne podrške (MZPSP) te daljem razvoju koordiniranog i na dijete usmjerenog sistema zaštite u Bosni i Hercegovini.

Ključne poruke

- Trauma-informirani pristup može se uspješno implementirati kroz multisektorsku edukaciju.
- Stručnjaci iz različitih sistema razvijaju zajednički profesionalni jezik.
- Refleksivna supervizija predstavlja važan element održivosti kompetencija.
- Rezultati potvrđuju potrebu za nastavkom programa u okviru FAZE II.

8. Zahvala

Zahvaljujemo svim učesnicima, partnerima, institucijama i saradnicima koji su svojim znanjem, iskustvom i profesionalnom posvećenošću doprinijeli uspješnoj realizaciji specijalizirane obuke „Trauma-informirani i razvojno osjetljivi pristupi“ u okviru FAZE II projekta „Misli na dijete – Zajedno za mentalno zdravlje svakog djeteta“.

Posebnu zahvalnost upućujemo UNICEF-u u Bosni i Hercegovini, resornim ministarstvima, glavnoj ekspertici edukacije prof. dr. sc. Gordani Buljan Flander, supervizorici Tanji Tankosić Girt, koordinatorici Dželili Mulić Čorbo, te svim učesnicima koji su svojim aktivnim učešćem, razmjenom iskustava i spremnošću na učenje doprinijeli kvalitetu ovog edukacijskog procesa.

Vjerujemo da će stečena znanja, razvijene kompetencije i uspostavljena profesionalna saradnja predstavljati vrijednu osnovu za daljnji razvoj trauma-informiranih i razvojno osjetljivih praksi te unapređenje mentalnozdravstvene i psihosocijalne podrške (MZPSP) djeci, mladima i njihovim porodicama u Bosni i Hercegovini.

Anex 1.

8. Navedite temu koju smatrate nevažnom za ovu specijaliziranu obuku?

8. Navedite temu koju smatrate nevažnom za ovu specijaliziranu obuku? 34 odgovora

nema

Sve su jednako vazne i korisne.

Nijedna tema nije bila nevažna .

Mislím da su sve teme veoma bitne, povezane i ne bih nista oduzimala.

Nema

Ne bih rekla da je bilo koja tema bila nevažna.

Nema takve teme

Nema takve teme.

nema nevažne teme

Sve su! značajne.

Sve su teme bile važne

nema takve teme

sve je od velike važnosti

Sve su teme bile korisne

sve važno

Ne postoji!

Sve teme koje su obrađene u toku specijalističke obuke smatram važnim.

sve su bile iznimno važne!

Sve teme su bile vazne

ne mogu navesti, sve je povezano i važno

Svaka tema i riječ je bila bažna na ovoj obuci.

Ne smatram da ima nevažnih tema.

Sve je važno da budete dobra podrška djetetu

nema nevažnih tema

Sve su teme izuzetno bitne

Nije ih bilo

u našim profesijama sve teme su važne

sve su teme korisne za nas rad

Ne postoji

Sve

Anex 2.

9. Navedite temu koja je vama lično najvažnija.

9. Navedite temu koja je vama lično najvažnija.

34 odgovora

Sve obrađene teme imaju veliki značaj, a naročito razvojno osjetljiv pristup koji je veoma važan u radu s djecom i mladima.

Regulacija i ko-regulacija u praksi

Kako odnos utiče na emocionalnu i tjelesnu regulaciju...

Regulacija I koregulacija

Stručnjak kao alat: odnos, granice, sistem i praksa

Sve teme

Tretman traume.

sve vezano za traumu

Razlika između razvojne faze i traume

Ne mogu odvojiti

prepoznavanje trauma kod dece i Regulacija i koregulacija

regulacija i koregulacija u radu s djecom

Kako trauma izgleda u različitim razvojnim fazama, to je bilo u 4.modulu, koji se odnosio na razumijevanje kako se trauma manifestuje..Taj dio je bio meni lično najvažniji

integracija traume

Sve, zaista neprocjenjivo iskustvo, sjajan edukator, supervizorka,...

Razumijevanje traume kod djece i mladih-Neurobiološka i razvojna perspektiva –od iskustva do uticaja na razvoj rad sa zlostavljanom djecom i rad sa djecom u visokokonfliktinim razvodima

sve

Procijena sigurnosti i granice intervencija te sekundarna traumatizacija i sagorijevanje

Razvojno osjetljiv pristup kroz prizmu traume

sve teme vezane za rad s traumatiziranom djecom smatram bitnim i korisnim

neurobiologija traume, razvojno osjetljiv pristup kroz traumu.. integracija ovog trauma informiranig pristupa u radu i sustavu

Sve je važno.

Svi moduli su ispunili cilj.

Sve o traumami

sve su teme važne

Supervizija mi je bila najbitnija jer inače nemamo ništa organizirana na razini sektora socijalne skrbi a potrebno je. U kom trenutku započeti rad na traumami da to ne bude prerano- jer nisam znala da može biti prerano.

tema supervizije, predlažem edukaciju i rad na temu djeca i komunikacija preko društvenih mreža...osvještavanje poruka-nasilje-sustav djelovanja-informatički pristup, pristup MUP sektor za nasilje...jer tiče se sviju nas...druga tema "ja sam loša mama, ne znam ne mogu, ne snalazim se"..profesorica je nedavno objavila članak na FB u kojem se navodi da je "dovoljno dobra mama" nekako optimalna razina pa evo neka edukacija na tu temu..

razvojno osjetljiv pristup traumami

Razvojno osjetljivi pristup kroz prizmu traume, sram kod djece

Sve

Anex 3.

11. Mjesto da napisete šta želite, a nismo vas pitali...29 odgovora

11. Mjesto da napisete šta želite, a nismo vas pitali...29 odgovora

Nemam pitanja.

Veoma mi je koristila ova obuka iako sam ovaj ciklus imala poteškoća/ograničenja da se uključujem i budem aktivnija zbog tehničkih problema usljed radova u ustanovi. Kao i uvijek sjajan predavac i svaka tema je fino obrađena i uklopljena u cjelokupnu obuku.

Da I dalje ovako saradujemo. Bravo!

Uključivanje predstavnika policije i pravosudja u edukovanje

Mogućnost implementacije edukacije an temu "Visokokonfliktni razvodi".

Oснаžujete stručnjake. nastavite sa edukacijama. Vodeći ste u BiH na ovom polju

Samo zahvala na pruženoj mogućnosti sudjelovanja i na organizaciji.

Hvala puno.

Neprocjenjivo iskustvo.

Tokom karijere sam imala mnogo edukacija, ali ovo je stvarno nesto sjajno. Teme sjajne, nesto sa cim se svakodnevno suočavamo, a za sta nemamo baš ni vještina niti nekog ko bi nas usidrio.

Hvala jos jednom sto brinete za nas i za one o kojima mi brinemo. ❤️

Želim da izrazim svoju zahvalnost za uključivanje u obuku kao i svoje zadovoljstvo usvojenim znanjima kao i iskustvu razmjene informacija sa kolegama iz drugih sektora i gradova. Hvala Vam

Hvala Vam za nesebično dijeljenje znanja! Edukacija je imala dosta praktičnih primjera, i nadmašila je sva očekivanja!

Hvala

Jedna od najboljih edukacija kojoj sam prisustvovala. Hvala!!

Želim se duboko i iskreno zahvaliti za ovu edukaciju

Upotpunjena su moja očekivanja.

Samo tako nastavite i dalje

Hvala na prilici da učestvujem na edukaciji i Federalnom ministarstvu koje je napokon počelo prepoznavati važnost ovakvih edukacija i nadam se da će i nastaviti. Posebno hvala prof. Gordani koja nesebično dijeli svoje znanje u kombinaciji sa primjerima iz prakse i tako dobijemo cjelovitu sliku. Hvala i predivnoj Tanji koja nas je odlično vodila u superviziji. Četvrtci su ove godine postali pravo zadovoljstvo !

Još edukacijaaa.

Hvala na svemu vrlo korisne i primjenjive edukacije i teme za obradu i rad...prvo rad na sebi pa sa klijentom...dostupnost i jednostavnost komunikacije tijekom edukacije...sve pohvale za supervizoricu,tehničku potporu i dostupnost...prof. Buljan Flander je kao i uvijek nam pokazala da je prvo čovjek pa onda sve drugo...hvala Fenomenalna obuka. Znajući da svaki četvrtak imamo priliku da čujemo nove i podsjetimo se onoga što znamo ali u brzini rada zaboravimo, te da imamo priliku za superviziju, je olakšavalo svakodnevnicu. Nadam se da ćete uskoro moći napraviti istu ovakvu obuku od barem pet modula vezano za razvode braka, posebno one visokokonfliktna kojih je sve više. Hvala vam, a posebno hvala Tanji na posvećenosti tokom supervizije.

Anex 4.

8. Navedite temu koju smatrate nevažnom za ovu specijaliziranu obuku? 34 odgovora

Nema je
sve je bilo od značaja
Nema teme koja je nevažna.
Sve su teme povezane jedna s drugom i čine jednu konkretnu cjelinu.
Nema nevažne
Nema.
Seksualnost kod adolescentkinja
Sve obrađene teme su važne.
Sve teme su bile podjednako važne.
nije bilo nevažnih tema
Sve je bilo korisno.
Nema teme koja je nevažna, sve su podjednako važne
Smatram da je sve važno, naravno ne podjednako
Nije bilo prostora za nevažne teme, sve tematske cijeline ove obuke u kojoj sam imala priliku da učestvujem su značajne i korisne
ne bi izdvojili niti jednu
Sve teme su od velikog značaja za rad
Sve teme su bile važne, neke možda malo više od drugih, ali generalno sve su bile neophodne za razumijevanje šireg konteksta i dubljeg značenja
SVAKA TEMA JE JAKO BITNA, A INFORMACIJE I PODIJELJENA ISKUSTVA JAKO KORISNI
sve teme su bile jednako važne
Sve su teme tokom ove specijalizirane obuke bile važne.
Stručnjak kao alat: odnos, granice i refleksna praksa
Sve teme su bile važne
Nemam je
Nije bilo nevažne teme
Sve teme su jednako važne bile
Sve teme su bitne, nijednu temu ne smatram nevažnom.

Anex 5.

9. Navedite temu koja je vama lično najvažnija. 34 odgovora

9. Navedite temu koja je vama lično najvažnija. 34 odgovora
supervizija
trauma-informirani pristup i praksi
Izgradnja kvalitetnog i zadovoljavajućeg odnosa između osobe koja skrbi o djetetu i samog djeteta, kao najznačajnijeg protektivnog faktora.
Razumjevanje traume kod mladih i djece
Smirivanje u kriznim situacijama
Refulacija i ko-regulacija
Nasilje
Trauma informirani razvojno osjetljivi pristup.
Najdragocijenija su mi bila iskustva koja je profesorica nesebično djelila. Sve teme su mi bile zaista važne jer jedna tema za sobom povlači drugu.
Svi moduli i teme su bili jako korisni, meni su najkorisniji praktični savjeti
razumjevanje traume kod djece i mladih
Regulacija i ko regulacija u radu s djecom
Trenutno sve o odnosima djece i roditelja i razvoj djeteta.

Trauma

Djeca i mladi u nasilnickim obiteljima

Trauma informirani pristup u praksi i integracija

Trauma informirani pristup

Trauma i vlastita regulacija

Metode i tehnike rada sa djecom u rizičnim situacijama

Obrada traume- bez retraumatizacije i Znacaj Regulacije i sigurnosti klijenata;

Regulacija i ko-regulacija u radu sa djecom i razvojno osjetljivi pristup kroz prizmu traume

REGULACIJA I KO REGULACIJA U RADU SA DJECOM

Zadnji modul kroz koji smo govorili o osnaživanju stručnjaka.

Razumijevanje traume kod djece i mladih

sve teme su mi bile jednako važne jer su povezane i daju jednu cjelokupnu sliku rada

Sigurnost, povjerenje i odnos kao temelj podrške

Kako odnos utičem na emocionalnu i tjelesnu regulaciju

Dio gdje smo imali priliku dobiti prakticne smjernice sta i kako da radimo

Sve što pomaže u stvaranju sigurnosti u odnosu s traumatiziranom djecom.

Na koji nacin prici traumatizovanoj djeci

cijeli modul je jednako znacajan za moj dalji rad sa mladima

Kao što sam već navela sve su teme izuzetno bitne, izdvajam temu Regulacija i koregulacija u radu s djecom

Anex 6. – Utisci učesnika

11. Mjesto da napisete šta želite, a nismo vas pitali...34 odgovora

11. Mjesto da napisete šta želite, a nismo vas pitali...34 odgovora

nemam pitanja

Kroz predavanja je sve rečeno, nemam ništa dodatno pitati.

Hvalevrijedno je davati stalni prostor za usavršavanje i stjecanje znanja kada su u pitanju zaštita djece, izgradnja kvalitetnog odnosa s djecom, postavljanje granica i usmjeravanje djece i svega onoga sto odrasli treba znati kako bi ispravno pristupio djetetu, kako onome u porodicama tako i onoj djeci smještenoj u ustanove socijalne zaštite. Sve pohvale, kao i svaki put premašili ste moja očekivanja. Radujem se narednim edukacijama!

Mislím da bi ovakvu vrstu edukacije trebali provesti kroz sve škole sa nastavnim osobljem, jer su oni u školi ipak prvi kontakt s učenicima.

Prezadovoljan sam obukom i načinom rada. Smatram da ovakve obuke treba organizirati ciljano u svim ustanovama koje se bave smještajem djece.

Da li ste zadovoljni svojim radnim mjestom

Naučili smo mnogo, predavanja su bila zanimljiva i jasna. Hvala!

Voljela bih da uživo imamo edukacije sa profesoricom. Mislím da bi to omogućilo bolju uključenost svih učesnika.

Hvala vam na ovom zaista posebnom iskustvu !

Zanimaju nas dodatne edukacije u svrhu našeg profesionalnog razvoja

Nadamo se skorij organizaciji susreta uzivo, koji su mnogo značajniji meni licno.

Bila sam dovoljno interaktivna za pitanja

Smatram da bi svi profesionalci koji rade direktno sa djecom, a naročito stručne službe u školama trebali proći ovakvu vrstu obuke i da bi to trebao postati standard u radu.

SVE POHVALE PROFESORICI NA FANTASTIČNOJ PREZENTACIJI, PODIJELI ISKUSTVA , PRIMJERA. DEFINITIVNO SADRŽAJNA I KORISNA EDUKACIJA,

Iskreno se zahvaljujem na pruženoj mogućnosti i učešću na značajnoj edukaciji, koja ce nam u daljem radu biti od velike koristi.

Edukacija ili specijalizirana obuka bila je jako korisna, profesorica izvrsna, materijali su adekvatno pripremljeni i jasni, a kao posebno želim da naglasim to da mi se dopalo to što profesorica kao i podjedine kolege, preporučí i neku dodatnu literaturu koja stručnjacima koji rade sa djecom može pomoći, odnosno, može biti izvor dodatne edukacije.

Beskrajno sam zahvalna što sam bila dio ovakve edukacije u kojoj sam stekla jako korisna znanja u jako toploj i podržavajućoj grupi. Nadam se novim susretima!

Komunicirali smo o svemu sto me zanimalo

Želim se zahvaliti na izuzetno korisnoj i kvalitetnoj organiziranoj obuci. Teme su bile izuzetno važne, a stečena znanja će mi sigurno olakšati dalji rad u pružanju podrške djeci i mladima u kriznim situacijama.

Misli na dijete: Zajedno za
mentalno zdravlje svakog djeteta

u suradnji sa resornim
ministarstvima u BiH

Misli na dijete: Zajedno za
mentalno zdravlje svakog djeteta

u suradnji sa resornim
ministarstvima u BiH

Obuka: Trauma-informirani i razvojno osjetljivi pristupi, II ciklus

Zašto je važno?

Jedno pravovremeno i stručno reagovanje
može promijeniti život djeteta.

uz podršku

Sufinancira
Europska unija

unicef
za svako dijete

uz podršku

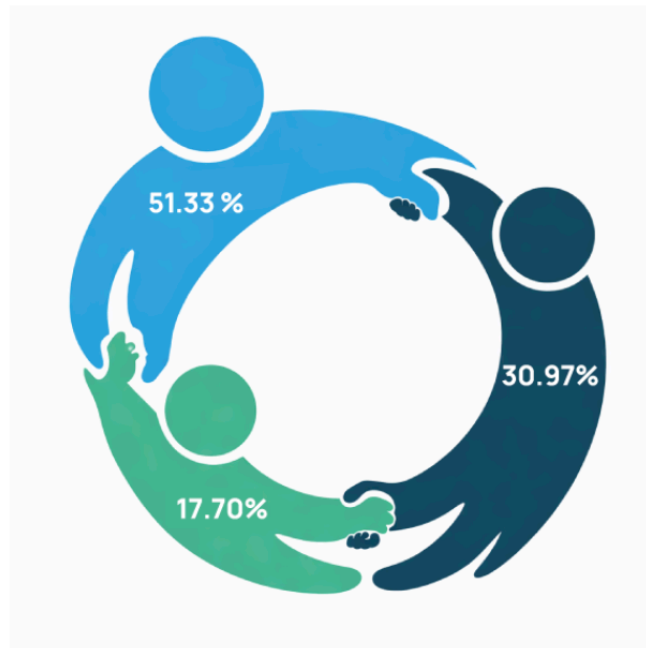

Sufinancira
Europska unija

unicef 53
za svako dijete

Interdisciplinarna saradnja kao ključ kvalitetne podrške

Socijalni sektor

Odgojno-obrazovni sektor

Zdravstveni sektor

uz podršku

Sufinancira
Europska unija

za svako dijete

Šta smo naučili?

Razumijevanje traume kod djece i mladih kroz
neurobiološku i razvojnu perspektivu

Prepoznavanje trauma-reakcija kao adaptivnih
odgovora djeteta

Izgradnja sigurnosti, povjerenja i odnosa
kao temelja podrške

Korištenje regulacije i ko-regulacije u radu s
djecom i mladima

Integracija trauma-informiranih kompetencija
u MZPSP, svakodnevnu praksu i sistemski odgovor

115 stručnjakinja i stručnjaka iz cijele BiH pohađalo je obuku

Banja Luka	Konjic	
Bihać	Laktaši	
Bijeljina	Livno	
Bosanska Krupa	Ljubuški	
Brčko	Lukavac	
Breza	Lukavica	
Bugojno	Maglaj	
Čapljina	Mostar	
Cazin	Pale	
Čelić	Pazarić	
Čitluk	Posušje	
Doboj	Prijedor	
Goražde	Prnjavor	
Gradačac	Prozor - Rama	Tuzla
Istočno Novo Sarajevo	Sanski Most	Vareš
Istočno Sarajevo	Sarajevo	Velika Kladuša
Jajce	Široki Brijeg	Višegrad
Kakanj	Stolac	Visoko
Kalesija	Tomislavgrad	Vitez
Kiseljak	Trebinje	Zenica

uz podršku

Sufinancira
Europska unija

unicef
za svako dijete

Jedna od najboljih edukacija
na kojoj sam prisustvovala.

Neprocjenjivo iskustvo.

Edukacija je nadmašila sva očekivanja.

Teme su izuzetno praktične i
primjenjive u svakodnevnom radu.

Tokom karijere pohađala sam mnogo edukacija,
ali ovo je zaista nešto posebno.

Hvala što brinete za nas i za one o kojima mi brinemo. ❤️

Znanja stečena kroz ovu edukaciju mogu odmah primijeniti u praksi.

**Misli na dijete: Zajedno za
mentalno zdravlje svakog djeteta**

**u suradnji sa resornim
ministarstvima u BiH**

**Misli na dijete: Zajedno za
mentalno zdravlje svakog djeteta**

uz podršku

za svako dijete

**u suradnji sa resornim
ministarstvima u BiH**

**VLADA FEDERACIJE
BOSNE I HERCEGOVINE**
FEDERALNO MINISTARSTVO
RADA I SOCIJALNE POLITIKE

BOSNA I HERCEGOVINA
Federacija Bosne i Hercegovine
Federalno Ministarstvo zdravlja

Министарство здравља и
социјалне заштите
Републике Српске

Vlada Brčko distrikta BiH
Odjel za obrazovanje

uz podršku

Sufinancira
Europska unija

unicef 58
za svako dijete